

T.C.
EGE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI
SINIF ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

İLKÖĞRETİM SINIF ÖĞRETMENLERİNİN
ÖĞRETMENLİK MESLEĞİ İLE İLGİLİ ETİK
OLMAYAN DAVRANIŞLARA İLİŞKİN
ALGILAMALARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

YELİZ ERGİN

İzmir, 2014

T.C.

EGE ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI

SINIF ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

**İLKÖĞRETİM SINIF ÖĞRETMENLERİNİN
ÖĞRETMENLİK MESLEĞİ İLE İLGİLİ ETİK
OLMAYAN DAVRANIŞLARA İLİŞKİN
ALGILAMALARI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN

YELİZ ERGİN

DANIŞMAN

PROF. DR. KADİR ASLAN

İzmir, 2014

ÖNSÖZ

Bu araştırma “İlköğretim Sınıf Öğretmenlerinin Öğretmenlik Mesleği İle İlgili Etik Olmayan Davranışlara İlişkin Algılamaları” başlığı altında hazırlanmış olup, ilkokullarda görev yapan sınıf öğretmenlerinin etik dışı davranışlara ilişkin görüşlerini almayı amaçlamıştır. Bu amaç doğrultusunda hazırlanan anket İzmir Büyükşehir kapsamında bulunan okullarda görev yapan sınıf öğretmenlerine uygulanmış, alınan cevaplar “öğrencilerle ilişkiler” “görevle ilgili sorumluluklar” ve “meslektaşlarla ilişkiler” boyutlarında incelenmiştir.

Araştırmamın her aşamasında, çalışmalarımı inceleyen ve önerilerde bulunan tez danışmanım Prof. Dr. Kadir Aslan’a, araştırmam için kurumlarında onay veren kurum müdürlerine, anket formlarını dolduran öğretmenlere, özellikle istatistiksel analiz kısmında yardımını hiç eksik etmeyen Araş. Gör. Seda Sapmaz’a ve tezimin her aşamasında bana destek ve yardımcı olan eşim Görkem Ergin’e en derin saygı ve teşekkürlerimi sunarım.

Yeliz ERGİN

YEMİN BELGESİ

Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne sunduğum “İLKÖĞRETİM SINIF ÖĞRETMENLERİNİN ÖĞRETMENLİK MESLEĞİ İLE İLGİLİ ETİK OLMAYAN DAVRANIŞLARA İLİŞKİN ALGILAMALARI” adlı yüksek lisans tezinin tarafımdan bilimsel, ahlak ve normlara uygun bir şekilde hazırlandığını, tezimde yararlandığım kaynakları bibliyografyada ve dipnotlarda gösterdiğimi onurumla doğrularım.

Yeliz ERGİN

T.C.EGE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS

TEZ SAVUNMA TUTANAĞI

ÖĞRENCİNİN

Adı Soyadı : Yeliz ERGİN

Numarası : 92050002461

Anabilim Dalı : İlköğretim Anabilim Dalı Sınıf Öğretmenliği Bilim Dalı

Tez Başlığı (Türkçe) : İlköğretim Sınıf Öğretmenlerinin Öğretmenlik Mesleği İle İlgili Etik Olmayan Davranışlara İlişkin Algılamaları

Tez Başlığı (İngilizce) : The Perception of Elementary Teachers Concerning Unethical Behaviours About Teaching Profession

Tez Savunma Tarihi : 13/06/2014

Tez Başlığı Değişikliği Varsa Yeni Başlık:

JÜRİ ÜYELERİ

Jüri Başkanı

Unvan, Adı, Soyadı : Prof. Dr. Kadir ASLAN

Karar : Başarılı Başarısız Düzeltme

İmza :

Jüri Üyesi

Unvan, Adı, Soyadı : Doç. Dr. Neşe ASLAN

Karar : Başarılı Başarısız Düzeltme

İmza :

Jüri Üyesi

Unvan, Adı, Soyadı : Doç. Dr. Hakan ATILGAN

Karar : Başarılı Başarısız Düzeltme

İmza :

TEZ HAKKINDA JÜRİNİN GENEL GÖRÜŞÜ

(Jüri Başkanı Tarafından Doldurulacaktır)

Tez savunması sonucunda öğrenci tarafından hazırlanan çalışma;

Oybirliğiyle

Oy çokluğuyla

Başarılıdır

Düzeltilmelidir

Başarısızdır

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
YEMİN BELGESİ.....	ii
TUTANAK.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
TABLolar ÇİZELGESİ.....	vii
BÖLÜM I	1
1. PROBLEM	1
1.1. PROBLEM DURUMU	1
1.2.ARAŞTIRMANIN AMACI.....	2
1.3.PROBLEM CÜMLESİ	2
1.3.1. <i>Alt Problemler</i>	2
1.4. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ	3
1.5.SAYILTILAR	3
1.6.SINIRLILIKLAR	3
1.7.YURT İÇİ YAPILAN ARAŞTIRMALAR	3
1.8.YURT DIŞI YAPILAN ARAŞTIRMALAR	6
BÖLÜM II	7
2. KURAMSAL ÇERÇEVE	7
2.1.ETİK KAVRAMI.....	7
2.1.1. <i>Etiğin Konusu</i>	7
2.2. ETİK VE AHLAK İLİŞKİSİ	11
2.3. ETİĞİN FELSEFEDEKİ YERİ VE SINIRLARI.....	15
2.4.ETİĞİ TEMELLENDİRME TARZLARI.....	15
2.4.1. <i>Kozmolojik Temellendirme</i>	15
2.4.2. <i>Dinsel/Teolojik Temellendirme</i>	16
2.4.3. <i>Antropolojik Temellendirme</i>	16
2.5. ETİKTE TEMEL PROBLEMLER	16
2.5.1. <i>En Yüksek İyi</i>	17
2.5.2. <i>Doğru eylem</i>	17
2.5.3. <i>İrade (İstenç) Özgürlüğü</i>	17
2.6. ETİK TEORİLER.....	18
2.6.1. <i>Deontolojik Teoriler</i>	18
2.6.2. <i>Teleolojik Teoriler</i>	19

2.7. ETİK DAVRANIŞIN TOPLUMSAL ETKENLERİ.....	19
2.7.1. <i>Kültür</i>	19
2.7.2. <i>Değerler</i>	20
2.7.3. <i>Normlar</i>	20
2.8. ETİK ÇEŞİTLERİ:	21
2.8.1. <i>Meta Etik</i>	21
2.8.2. <i>Normatif Etik</i>	21
2.8.3. <i>Uygulamalı Etik</i>	21
2.9.ETİK İLKELERİNİN GELİŞTİRİLMESİ.....	21
2.9.1. <i>Hakkaniyet İlkesi</i>	21
2.9.2. <i>İnsan Hakları İlkesi</i>	22
2.9.3. <i>Faydacılık İlkesi</i>	22
2.9.4. <i>Bireysellik İlkesi</i>	22
2.10. ETİK SİSTEMLER	22
2.10.1. <i>Amaçlanan Sonuç Etiği</i>	23
2.10.2. <i>Kural Etiği</i>	23
2.10.3. <i>Toplumsal Sözleşme Etiği</i>	24
2.10.4. <i>Kişisel Etik</i>	25
2.11. MESLEK ETİĞİ, EĞİTİM ÖĞRETİMDE ETİK, ÖĞRETMENLİK MESLEĞİNDE ETİK	26
2.11.1 <i>Mesleki Etik</i>	26
2.11.2. <i>Eğitim ve Öğretimde Etik</i>	29
2.11.3. <i>Öğretmenlik Mesleğinde Etik</i>	30
2.11.4. <i>Öğretmenlik Mesleği Etik Kodları</i>	36
BÖLÜM III.....	43
3. YÖNTEM.....	43
3.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ	43
3.2. ARAŞTIRMA EVRENİ VE ÖRNEKLEM	43
3.3. VERİLERİN ÇÖZÜMLENMESİ	44
BÖLÜM IV	45
4.ARAŞTIRMA İLE İLGİLİ BULGULAR VE DEĞERLENDİRME	45
4.1. ARAŞTIRMAYA KATILAN İLKÖĞRETİM SINIF ÖĞRETMENLERİNİN KİŞİSEL BİLGİLERİNE İLİŞKİN BİLGİLER	45
4.2 İLKÖĞRETİM SINIF ÖĞRETMENLERİNİN ÖĞRETMENLİK MESLEĞİ İLE İLGİLİ ETİK OLMAYAN DAVRANIŞLARA İLİŞKİN ALGILAMALARI İLE İLGİLİ BULGULAR	46
4.3. İLKÖĞRETİM SINIF ÖĞRETMENLERİNİN ÖĞRETMENLİK MESLEĞİ İLE İLGİLİ ETİK DIŞI DAVRANIŞLARA İLİŞKİN ALGILAMALARININ KİŞİSEL ÖZELLİKLERİNE GÖRE KARŞILAŞTIRILMASI	50

BÖLÜM V	63
5. SONUÇLAR VE ÖNERİLER	63
5.1.SONUÇLAR.....	63
5.2.ÖNERİLER.....	66
KAYNAKÇA	67
EKLER	71
ÖZGEÇMİŞ	75
ÖZET	76
ABSTRACT	77

TABLolar ÇİZELGESİ

TABLO 1. Etik Sistemler	22
TABLO 2. Araştırmanın Örneklemini Oluşturan Eğitim Kurumu Adları.....	44
TABLO 3. Araştırmaya Katılan Örneklem Grubunun Demografik Özellikleri.....	45
TABLO 4. İlköğretim Sınıf Öğretmenlerinin Öğrencilerle İlişkilerde Etik Olmayan Davranışlara İlişkin Görüşleri.	46
TABLO 5. İlköğretim Sınıf Öğretmenlerinin Görevle İlgili Sorumluluklarda Etik Olmayan Davranışlara İlişkin Görüşleri	47
TABLO 6. İlköğretim Sınıf Öğretmenlerinin Meslektaşlarla İlişkilerde Etik Olmayan Davranışlara İlişkin Görüşleri	49
TABLO 7. İlköğretim Sınıf Öğretmenlerinin Cinsiyete Göre Öğrencilerle İlişkilerde Etik Görüşlerine İlişkin T-Testi Analizi	50
TABLO 8. İlköğretim Sınıf Öğretmenlerinin Cinsiyete Göre Görevle İlgili Sorumluluklarda Etik Görüşlerine İlişkin T- Testi Analizi.....	51
TABLO 9. İlköğretim Sınıf Öğretmenlerinin Cinsiyete Göre Meslektaşlarla İlişkilerinde Etik Görüşlerine İlişkin T-Testi Analizi	52
TABLO 10. İlköğretim Sınıf Öğretmenlerinin Medeni Duruma Göre Öğrencilerle İlişkilerde Etik Görüşlerine İlişkin T- Testi Analizi	53
TABLO 11. İlköğretim Sınıf Öğretmenlerinin Medeni Duruma Göre Görevle İlgili Sorumluluklarda Etik Görüşlerine İlişkin T- Testi Analizi.....	54
TABLO 12. İlköğretim Sınıf Öğretmenlerinin Medeni Duruma Göre Meslektaşlarla İlişkilerde Etik Görüşlerine İlişkin T-Testi Analizi	54
TABLO 13.13a. İlköğretim Sınıf Öğretmenlerinin Kıdeme Göre Öğrencilerle İlişkilerde Etik Dışı Davranışlarla İlgili Görüşlerin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Sonuçları.....	55
TABLO 13.13b. İlköğretim Sınıf Öğretmenlerinin Kıdeme Göre Öğrencilerle İlişkilerde Etik Görüşlerine İlişkin Tek Faktörlü Varyans Analizi.....	56
TABLO 14.14a. İlköğretim Sınıf Öğretmenlerinin Kıdeme Göre Görevle İlgili Sorumluluklarda Etik Dışı Davranışlarla İlgili Görüşlerin Aritmetik Ortalama	

ve Standart Sapma Sonuçları.....	56
TABLO 14.14b. İlköğretim Sınıf Öğretmenlerinin Kıdeme Göre Görevle İlgili Sorumluluklarda Etik Görüşlerine İlişkin Tek Faktörlü Varyans Analizi	57
TABLO 15.15a. İlköğretim Sınıf Öğretmenlerinin Kıdeme Göre Meslektaşlarla İlişkilerde Etik Dışı Davranışlarla İlgili Görüşlerin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Sonuçları.....	57
TABLO 15.15b. İlköğretim Sınıf Öğretmenlerinin Kıdeme Göre Meslektaşlarla İlişkilerde Etik Görüşlerine İlişkin Tek Faktörlü Varyans Analizi.....	58
TABLO 16.16a. İlköğretim Sınıf Öğretmenlerinin Mezun Oluna Okul Türüne Göre Görevle İlgili Sorumluluklar Etik Dışı Davranışlarla İlgili Görüşlerin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Sonuçları.....	59
TABLO 16.16b. İlköğretim Sınıf Öğretmenlerinin Mezun Olunan Okul Türüne Göre Öğrencilerle İlişkilerde Etik Görüşlerine İlişkin Tek Faktörlü Varyans Analizi	59
TABLO 17.17a. İlköğretim Sınıf Öğretmenlerinin Mezun Oluna Okul Türüne Göre Görevle İlgili Sorumluluklar Etik Dışı Davranışlarla İlgili Görüşlerin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Sonuçları.....	60
TABLO 17.17b. İlköğretim Sınıf Öğretmenlerinin Mezun Olunan Okul Türüne Görevle İlgili Sorumluluklarda Etik Görüşlerine İlişkin Tek Faktörlü Varyans Analizi.	60
TABLO 18.18a. İlköğretim Sınıf Öğretmenlerinin Mezun Oluna Okul Türüne Göre Görevle İlgili Sorumluluklar Etik Dışı Davranışlarla İlgili Görüşlerin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Sonuçları.....	61
TABLO 18.18b. İlköğretim Sınıf Öğretmenlerinin Mezun Olunan Okul Türüne Meslektaşlarla İlişkilerde Etik Görüşlerine İlişkin Tek Faktörlü Varyans Analizi	62

BÖLÜM I

1. PROBLEM

1.1. Problem Durumu

Birey toplumsal yaşam içinde yaptığı davranışların ortaya çıkan sonuçlarının iyi ya da kötü etkisi altında kalmış ve eylemlerini bu yönde şekillendirme ihtiyacı duymuştur. Aynı zamanda birey eylemlerini şekillendirirken içinde bulunduğu topluma ait inançlardan, gelenek ve göreneklerden etkilenmiştir. Bundan dolayı insan eylemlerinin konusu olan etik değerler toplumsal yaşamın önemli kavramlarından. Etik değerlerin insan yaşamındaki yeri bize olumlu davranışlar yaratmakta eğitimin ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. Başka bir ifadeyle eğitim bireye kişilik, değer ve yetenek kazandırdığı için bireysel; bireyi toplumsallaştırdığı, toplumsal değerleri koruma, değiştirme ve yenileme işlevlerini yerine getirdiği için de toplumsal bir etkinlik olarak ele alınmaktadır (Bilhan, 1991). Özellikle son yıllarda teknolojiye yaşanan hızlı ilerlemeler, sürdürülebilir bir gelişim için yeni etik yapılanmaları zorunlu kılmıştır. Küresel olarak birçok alanda ve ülkede yaşanan bilim, teknoloji, ekonomi vb. ilişkilerin bireyde tetiklediği olumsuz davranışlar etik eğitiminin önemini gündeme getirmiştir. Eğitim etiği, eğitimde erişilmek istenen doğru yolu gösteren ilke ve değerler bütünüdür. Toplumsal yaşamda bireylerde istedik davranışların geliştirilmesinde eğitimin rolü bu kadar önemliken, bu görevi toplum için gerçekleştiren öğretmenlerin de önemi gözardı edilemez bir gerçektir. Öğretmenlik bireyi ve yaşadığı toplumu doğrudan etkileyen profesyonel düzeyde bir meslek dalıdır. Öğretmenlik mesleği her mesleğin öğreticisi olma niteliğine sahip olduğundan, bireylerin etik değerler çerçevesinde hareket etmesini sağlayan öğretici durumundaki öğretmenlere fazla sorumluluk düşmektedir. Bundan dolayı öğretmenlerin sahip olduğu etik değerler, yetiştirdikleri öğrencilerin de etik değerlerinin oluşmasında büyük etkiye sahip olacaktır. Eğitimi, yetiştirdiği her bireyin toplumun değerli ve etkin bir üyesi olabilmesi için öğrencinin sahip olduğu potansiyelin ortaya çıkarılmasında gerekli tüm çabayı sarf etmek durumundadır. Öğretmenin tüm toplumlarda saygı gören, kutsal kabul edilen yüksek konumu ve etik değerlerin oluşmasında bu son derece önemli rolü, öğretmenlerin etik değerlerini sorgulama

ihtiyacı hissettirmiştir. Bundan dolayı öğretmenlerin etik değerler konusunda ne düşündükleri hakkında araştırma yapma gerekliliği doğmuştur.

1.2.Araştırmanın Amacı

Hayatımızın her alanında iyi ya da kötü olarak nitelendirdiğimiz etik değerler, toplumsal hayatı sürekli etkilemektedir. İnsanların sahip oldukları değerler, onların nasıl bir ahlaki yapı içinde olduklarını göstermekte ve insanlar bu değerler doğrultusunda davranışlarını şekillendirmektedirler. İnsanların davranışları toplumsal hayatın düzeni için bu kadar önemliyken, söz konusu araştırmada etik değerlerin öğretildiği yerlerden biri olan eğitim kurumlarında çalışan öğretmenlerin gözünden etik konusunun nasıl görüldüğünü incelenmiştir. Bu araştırmanın amacı, eğitimin ilk kademesinde görev yapan sınıf öğretmenlerinin öğrencileriyle ilişkilerinde, meslektaşlarıyla ilişkilerinde ve öğretmenlik mesleği görevinin sorumlulukları ile ilgili, etik olmayan davranışlar hakkındaki algılarını belirlemek ve cinsiyet, kıdem, medeni durum ve mezun olunan okul türü gibi değişkenlere göre değişiklik gösterip göstermediğini incelemektir.

1.3.Problem cümlesi

İlköğretim sınıf öğretmenlerinin öğretmenlik mesleği ile ilgili etik olmayan davranışlara ilişkin algılamaları nelerdir?

1.3.1.Alt problemler:

1. Sınıf öğretmenlerinin, öğretmen-öğrenci ilişkilerinde etik olmayan davranışlara ilişkin algılamaları nelerdir?
2. Sınıf öğretmenlerinin, öğretmenlik mesleği (görevle ilgili sorumluluklar) ile ilgili etik olmayan davranışlara ilişkin algılamaları nelerdir?
3. Sınıf öğretmenlerinin, meslektaşlarıyla ilişkilerinde etik olmayan davranışlara ilişkin algılamaları nelerdir?
4. Öğretmenlerin çeşitli kişisel değişkenlerine göre;
 - a. Cinsiyete göre etik algılamalarında herhangi bir farklılık var mıdır?
 - b. Medeni duruma göre etik algılamalarında herhangi bir farklılık var mıdır?
 - c. Kıdeme göre etik algılamalarında herhangi bir farklılık var mıdır?
 - d. Mezun olunan okul türüne göre etik algılamalarında herhangi bir farklılık var mıdır?

1.4. Araştırmanın Önemi

Bu çalışma, eğitim kurumlarının en önemli basamağı olan ilkokullarda görev yapan sınıf öğretmenlerini kapsamaktadır. Bu kişilerin insan merkezli ve hizmet üreten kurumlarda görev yapmasından dolayı, bu çalışma öğretmenlerin branşlarıyla ilgili akademik donanımlarının yanı sıra iyi-kötü, doğru-yanlış ve gerçek hakkındaki algılamalarının hangi yönde olduğunun ortaya konulmasında, gelecekte etik ile ilgili çalışmalarda belirli bir içeriğin oluşmasında ve etik ile ilgili belli bir standardın oluşturulmasında etkili olabilecektir.

1.5.Sayıtlar

1.Öğretmenler ölçme araçlarına içtenlikle ve dürüst bir şekilde cevap vermişlerdir.

1.6.Sınırlılıklar

1.Çalışma İzmir Büyükşehir kapsamında bulunan ilçelerindeki okullarda görev yapan sınıf öğretmenleri ile sınırlıdır.

1.7.Yurt İçi Yapılan Araştırmalar

Pelit ve Güçer (2006) tarafından 2004-2005 bahar dönemi yapılan “Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğiyle İlgili Etik Olmayan Davranışlara ve Öğretmenleri Etik Olmayan Davranışa Yönelten Faktörlere İlişkin Algılamaları” başlıklı araştırmanın örneklemini Gazi Üniversitesi Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi’nde eğitim görmekte olan tüm 1. ve 4. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmada öğretmen adaylarının, öğretmenlik mesleği ile ilgili etik olmayan davranışlarına ilişkin görüşlerinin ve öğretmenlerin mesleklerini yerine getirirken karşılaştıkları veya karşılaşmaları muhtemel bazı durumların, öğretmeni iş etiğine aykırı davranmaya yöneltmede ne derece etkili olduğuna ilişkin görüşlerinin alınması amaçlanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, öğretmen adaylarının söz konusu etik algılamalarıyla bazı kişisel özellikleri (cinsiyet, sınıf) arasında istatistiksel açıdan bazı anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Ayrıca öğretmen adayları, ankette verilen “üstlerin etik dışı davranışa karşı kayıtsız tutumu, okullarda yazılı iş etiği kurallar listesinin olmayışı, etik dışı davranışlar sergileyen meslektaşların fazla yaptırım görmemesi vb.” gibi faktörlerin, öğretmenleri etik dışı davranışa itmede etkili olduklarını belirtmişlerdir.

Obuz (2009) tarafından yapılan “Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bölümü Öğrencilerinin Öğretmenlik Mesleğiyle İlgili Etik Olmayan Davranışlara İlişkin Görüşleri” başlıklı çalışmada, öğretmen adaylarının cinsiyet değişkenine göre etik görüşleri incelendiğinde elde edilen verilere göre, kadın öğretmen adayları, erkek öğretmen adaylarına göre daha etik davranma eğilimindedirler. Öğretmen adaylarının okumakta olduğu sınıf değişkenine göre etik görüşlerine ilişkin elde edilen verilerde ise 1. ve 4. sınıf öğrencileri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Gözütok (2000) tarafından yapılan “Öğretmenlerin Etik Davranışları” konulu araştırmada kullanılan ankette verilen “Okula ait parayı kişisel işler için kullanma” ifadesi araştırmaya katılan tüm öğretmenler tarafından etik dışı olarak değerlendirilmiştir.

Gündüz ve Coşkun (2011)’un, “İlköğretim Öğrencilerinin Öğretmenlerinin Mesleki Etik İlkelerine Uyma Düzeyine İlişkin Görüşleri” adlı çalışmalarında öğrencilerin gözünde öğretmenlerin etik kurallara ne düzeyde uyulduğunu incelenmiştir. Araştırma sonucunda öğrenciler öğretmenlerinin mesleki etik ilkelerine “çok” düzeyde uyduklarını belirtmişlerdir. Araştırmada kız öğrenciler, öğretmenlerinin etik ilkelerine uyma düzeylerini, erkek öğrencilerden anlamlı derecede daha yüksek bulmuşlardır. Sınıf düzeyi değişkenine göre, 4. ve 5. sınıf öğrencileri, öğretmenlerinin etik ilkelerine uyma düzeylerini, 6, 7 ve 8. Sınıf öğrencilerinden anlamlı derecede daha yüksek bulmuşlardır.

Altinkurt ve Yılmaz (2011), “Öğretmen Adaylarının Öğretmenlerin Mesleki Etik Dışı Davranışlar İle İlgili Görüşleri” isimli araştırmalarını 459 öğretmen üzerinde uygulamışlardır. Araştırma sonuçlarına göre öğretmen adayları, öğretmenlerin etik dışı davranışları “hiçbir zaman” yapmadığını düşünmektedirler. Öğretmen adaylarına göre öğretmenlerin en sık yaptığı etik dışı davranış “Başarı düzeyi düşük öğrencilerle yeterince ilgilenmemek”, en az yaptıkları davranış ise “Öğrencilere dini konularda baskı yapmak” tır.

Toprakçı, Bozbolat ve Buldur (2010)’un, “Öğretmen Davranışlarının Kamu Meslek Etiği İlkelerine Uygunluğu” isimli araştırmalarının amacı ilköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerinin “Kamu Görevlileri Etik Davranış İlkeleri İle Başvuru Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik”te yer alan etik ilkelerine ne ölçüde uyulduğunun ve uyma

nedenlerinin kendilerinin görüşleri temelinde tespit edilmesidir. Araştırma sonuçlarına göre öğretmen davranışlarının etik ilkelerine uygunluğunda; kıdem ve sosyo-ekonomik durum değişkenlerine göre düzeyler arasında anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Bulguya göre sosyoekonomik düzey artışı ile etik ilkelere uygunluk düzeyi artışı paralellik göstermiştir. Diğer bir yandan etiğin temel dayanağını “Din” olarak görenler ile görmeyenler arasında anlamlı farklılıklar olduğu görülmüştür. Araştırmanın nitel verilerine bakıldığında etik ilkelere uyma nedenlerinde “yasal zorunluluk ve denetim olduğu için, toplumun yararı için vb.” gibi cevaplarla karşılaşmıştır. Araştırmada en dikkat çeken sonuç, öğretmenlerin etik ilkelerin hiçbirine “Pek çok” düzeyinde uymadıklarının tespit edilmesidir. Ayrıca öğretmenlerin görevlerinde karşılaştıkları usulsüzlük ve ihlalleri yetkili makamlara bildirmeyle ilgili ilkeye “orta” düzeyde uydukları tespit edilmiştir. Araştırmacılar bu bulgulara bakarak, önce ulusal sonra uluslararası tabanda kabul görebilecek nitelikte yasal yeni bir “Öğretmenlik Mesleği Etik İlkeleri Belgesi” nin geliştirilerek uygulanmasıyla tüm mesleklerin asıl biçimlendiricisi olan öğretmenlik mesleğiyle ilgili çok önemli bir eksikliğin giderilebileceği sonucuna varmışlardır.

Başel (2007), “Özel Öğretim Kurumlarında Karşılaşılan Etik Dışı Davranışlar” isimli yüksek lisans tezinde özel eğitim kurumlarında karşılaşılan etik dışı davranışları, “kurumun sergilediği etik dışı davranışlar”, “öğretmenlik mesleğine ve öğretmenlere yönelik etik dışı davranışlar” ve “öğrenciye yönelik etik dışı davranışlar” olarak üç boyutta incelemiştir. Ayrıca cinsiyet, medenidurum, yaş, mezun olunan okul türü, kıdem, şu an çalıştığı kurumdaki kıdem değişkenlerine göre etik dışı davranışlar üzerinde anlamlı bir farklılık olup olmadığı incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre yaş, medeni durum, mezun olunan okul, mesleki kıdem, şu an çalıştığı kurumdaki kıdemi çalıştığı kurumun öğrenci sayısına ve kurum yöneticisi ile ideolojik benzerliğe göre anlamlı farklılık gözlemlendiği görülmüştür.

Örenel (2005), “Öğretmenlerin Mesleki Etik İlkeleri Kapsamındaki Davranışlarının İlköğretim ve Ortaöğretim Öğrencilerinin Algılarıyla Değerlendirilmesi” adlı yüksek lisans tezinde öğrenciler üzerinde çalışmıştır. Araştırmada, öğrencilerin buldukları öğretim kademeleri ile öğretmenlerinin “Adalet, Dürüstlük, Saygı, Güven, Mesleki Sorumluluk, Mesleki Yeterlilik, İnsan Hakları, Sevgi, Örgütsel Bağlılık” boyutlarında ki

meslek ilkelerine uygun davranışları arasında bir bağıntı bulunmuştur. Öğrencilerin cinsiyet değişkeni ile öğretmenlerinin “Adalet, Dürüstlük, Saygı, Güven, Mesleki Sorumluluk, Mesleki Yeterlilik, İnsan Hakları, Sevgi, Örgütsel Bağlılık” boyutlarında ki meslek ilkelerine uygun davranışları arasında bir bağıntı bulunamazken; öğrencilerin buldukları öğretim kademesi değişkenine göre bir bağıntı tespit edilmiştir. Araştırmada bunun nedenini orta öğretim öğrencilerinin ilköğretim öğrencilerine göre yaşça daha büyük olmaları ve daha çok sayıda öğretmen tanımış olmalarının oluşturduğu düşünülmektedir. Araştırma sonuçları öğrencilerin öğretmenlerinin büyük çoğunluğunun mesleki etik ilkelere uygun davranışlar sergilediklerini ve düşündüklerini ortaya koymuştur.

1.8. Yurt Dışı Yapılan Araştırmalar

Pelit ve Güçer (2006) tarafından geliştirilen ve araştırmada kullanılan ölçek oluşturulurken yararlanılan Ei ve Boven (2002) tarafından yapılan araştırma üniversitelerde bulunan öğrenci ve öğretim görevlilerinin okul dışındaki ilişkilerini araştırmaktadır. Araştırmacılar öğrenci ve öğretim görevlisi ilişkilerinin literatürde oldukça önemli bir konu olduğunu ve bu konuda yeterince deneysel çalışma olmadığını söylemektedirler. Yapılan araştırmalar daha çok cinsel taciz ve etik politikaları hakkındadır. Yapılan araştırmalarda öğrenci görüşleri çok az dikkate alınmıştır. Bunun üzerine araştırmacılar orta ölçekli batılı üniversitelerde bulunan 480 öğrencinin öğrenci-öğretim görevlisi ilişkileri hakkındaki görüşlerini almışlardır. Yapılan faktör analizi sonucu beş çeşit okul dışı öğrenci-öğretim görevlisi ilişkisi ortaya konulmuştur. Bu ilişkiler duygusal yakınlık, grup aktiviteleri, karşılıklı iyilik yapma, fakülte üyesi biriyle yalnız zaman geçirme ve iş ilişkisi olarak belirlenmiştir. Alınan öğrenci görüşleri okul dışında öğretim görevlisi ile duygusal yakınlığı etik dışı bulmalarından, grup aktivitelerini etik bulmalarına kadar çok çeşitlilik göstermektedir. Araştırmacılar sonuç olarak üniversite yetkililerinin gerekli düzenlemeler yaparken farklı çeşitlilikteki ilişkileri dikkate almaları gerektiğini söylemektedirler.

BÖLÜM II

2. KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1.Etik Kavramı

Etik sözcüğü, Yunanca “karakter”, “adet”, “usul” veya “gelenek anlamına gelen “ethos” sözcüğünden türetilmiştir. Aynı zamanda etik gelenek, görenek iyi davranış anlamına gelmektedir. İnsanın bütün davranış ve eylemlerinin temelini araştırılması etiğin incelediği temel alandır (Mengüşoğlu, 1965, s.15). İnsanı diğer canlılardan ayıran en önemli özellik akıl sahibi olmasıdır. Bundan dolayı insan gözlemleyen, seyreden, bağlantı kuran, akıl yürüten bir varlık olmanın yanında aynı zamanda önce tasarlayan, amaç belirleyen, plan yapan, amaca uygun araç geliştiren, seçim ve tercihlerde bulunarak özgür eylemlerde bulunan bir varlıktır. Buradan da görülüyor ki insanların kendine özgü davranış şekli olan eylem, bir ilkeye, norma, inanca, değere bağlıdır ve istençli olarak yapılır (Özlem, 2010).

Günlük hayatımızda her geçen gün daha fazla yer işgal etmekte olan “etik” sözcüğü, batı dünyasında son yıllarda çok değişik uğraş ve etkinlik alanlarında irdelenmeye ve bu alanlardaki davranış ve yaklaşımlar etik değerler açısından ele alınmaya, tartışılmaya başlamıştır. Ülkemizde de etik alanında yapılan çalışmalar, son yıllarda hızlanmıştır (Aydın, 2006).

2.1.1.Etiğin Konusu

Etik insanların eylemlerini konu alır. Buna rağmen karakteristik bir eylem kuramı sayılmaz, zira etiğin konusunu her türlü insan faaliyeti, eylemi ve davranışını değil de öncelikle ahlakiliği vurgulayan yani ahlaki olanlar oluşturur (Pieper, 2012). İnsanların kurduğu bireysel ve toplumsal ilişkilerin temelini oluşturan değerleri, normları, kuralları, doğru-yanlış, iyi-kötü gibi ahlaksal açıdan araştıran etik bir felsefe alanı olarak görülür (İnal, 1996).

İnsanlar eylemlerini yönlendirirken, başkalarının yaptığı eylemleri inceler ve bunlara “iyi”, “kötü”, “doğru”, “yanlış” gibi sözcükler aracılığıyla belli değerlendirmelerde bulunurlar. İnsanlar bu değerlendirmelerde bulunurken içinde buldukları topluma ait inançlardan, törelerden, geleneklerden etkilenirler. Kimi

toplumlarda bu etkilenmeler insanların ne yapmaları gerektiği konusunda buyurucu etkiye sahip olabilmektedir (Özlem, 2010).

Etik kesin olarak iyinin ne olduğunu bize açıklamaz, yapılan eylemlerde nelerin iyi olduğu hükmüne nasıl varabileceğimizi açıklar (Pieper, 2012). Bir başka anlatımla etik kavramı, yarar, iyi, kötü, doğru ve yanlış gibi kavramları inceleyen, bireysel ve grupsal davranış ilişkilerinde neyin iyi neyin kötü olduğunu belirleyen ahlaki değerler ve standartlar sistemi olarak tanımlanmaktadır (Hatcher, 2004). Yaşama hizmet eden insan gibi etik de aynı işlevi görür. Sartre, “*değerler dünyaya insanla gelir*” der. İnsanlar bir takım değerler ortaya koyarlar, süreç içerisinde bu değerler insan iyiliğine hizmet eder ve değişim gösterebilir.

Toplumsal yaşamda insanlar sürekli bir ilişki içindedir ve eylemlerinde çevreyi de etkilemektedirler. Bundan dolayı da insan eylemlerinin konusu olan etik, ne yapmamız gerektiğini düşünürken başkalarının haklarını ve çıkarlarını da dikkate aldığımızı varsayar (Haynes, 2002).

2.2. Etik ve Ahlak İlişkisi

Etik ile ilgili yapılan araştırmalarda sıkça karşılaşılan diğer bir kavram ahlaktır. Etik sözcüğünün Grekçe karşılığı “ethos” tur. Moral kelimesi de latince “mos” sözcüğünden gelir. Moralin türkçedeki karşılığı “ahlak” tır. Hepsinin anlamı töre, gelenek, görenek, alışkanlık, karakter, huy, mizaç vb. anlamına gelir. Buna göre, “etik”, “moral” ve “ahlak” sözcükleri, nüanslar gözardı edilirse, aynı anlama sahip sözcüklerdir. Bundan dolayı da bu kelimeler etimolojilerine göre değil, felsefede kazanmış oldukları anlamları dikkate alarak birbirinden ayrılır. Pehlivan ve Aydın’ a göre (2001) etik ile ahlakın birbiriyle aynı olmamalarının sebebi, etiğin ahlak felsefesi olması, ahlakın ise etiğin araştırma konusu olmasıdır. İki kavram da çoğu kez birbiriyle karıştırılsa da aslında birbirlerinden tamamen farklı iki ayrı eylem ve faaliyet alanını ifade etmektedir. Etik, bir etkinlik olarak felsefenin bir dalı, bir ahlak felsefesi alanı; ahlaki olanın özünü ve temellerini araştıran bir felsefe etkinliğidir. İnsanın kişisel ve toplumsal yaşamdaki ahlaki sorunlarını ele alıp inceler (Akarsu, 1998, s.74). Etiğin görevi, herhangi bir ahlak geliştirmek, ahlaklar çokluğuna bir yenisini eklemek ve insanlara bu ahlaka uyulmasını öğütlemek değildir. Tam tersine etik, “ahlak” denen fenomeni inceleme alanıdır. Başka bir

deyişle, etik, pratik bir etkinlik alanı olan ahlakı teorik bir inceleme konusu kılan felsefe disiplini (Özlem, 2010). Pieper'e (2010) göre etik, ahlak üretmez, ahlak üzerine konuşur. Aynı zamanda Pieper (1999), söz konusu bu kavramların arasında belirgin farkların olduğunu ve bu yönüyle etik kavramının, doğrudan ahlak kavramıyla değil, "ahlak felsefesi"yle eş anlamlı olarak kullanılması gerektiğini belirtmektedir (Pelit-Güçer, 2006). Normlar ortaya koymak ya da konulan normları değerlendirmek ve analiz etmek ahlak felsefesinin işidir (Turgut, 2002, s.1).

Yukarıda anlatılanlar kısaca özetlenirse, tek kişinin ya da bir insan topluluğunun belli tarihsel dönemlerde yaşamına giren ve eylemlerini yönlendiren inanç, değer, norm, buyruk ve yasaklara ahlak (moral) denir (Özlem, 2010). Buna bağlı olarak da içinde bulunduğumuz toplumsal hayat değiştikçe ahlak kavramları da değişiklik gösterecektir. Ahlak kavramı, toplumsal hayat formları içerisinde cisimleştirilirler ve toplumsal hayat formlarının kısmen kurucusudurlar. Bir toplumun yaşam formunu bir diğerinden ayırmanın en kısa yolu, toplumların ahlak kavramlarındaki farklılıkları tespit etmekle mümkündür (MacIntyre, 2001) .

Ahlak, kültürel değerler ve ideallerle ilgili doğru ve yanlışları ve bunlara uygun olarak nasıl davranılması gerektiğini belirler ve aynı zamanda geniş tabanlı ve nasıl davranılması gerektiğine ilişkin yazılı olmayan standartları da içermektedir. Etik kuralların ise, açık ve belirli bir alana ilişkin (siyaset etiği, tıp etiği, eğitim etiği vb.) yazılı kuralları içermesi beklenir. Bu ilkeler kişilere göre değil, evrensel kabul gören kavramlara göre geliştirilirler. Bu kapsamda birçok etik sorun, aynı zamanda ahlaki sorun olarak da kabul edilmektedir (Lambarton ve Minor, 1995, s.326). Etiğin amacı, ahlakın ve onun vazgeçilmez kavramları olan iyilik, kötülük, erdem, mutluluk, ahlaki kişilik, onurlu yaşamak vb. kavramları temellendirmek, açıklamak ve yorumlamak, ahlakın belli bir teorisini kurabilmektir. İnsan ilişkilerinde toplumsal, kültürel, siyasi, ekonomik, hukuki, bilimsel, teknolojik gibi tüm alanlarda insanın tutum, davranış, eylem ve kararlarında belirleyici olan hiç kimsenin dışında kalamayacağı ilke ve değerler bütününe ifade eden etik, bir felsefi disiplin ve ahlaki eylemin bilimidir. Bu bağlamda diyebiliriz ki, "Etik ahlak üretmemekte, ahlak üzerine konuşmaktadır." (Şentürk, 2009). Tüm bu açıklamalardan da anlaşıldığı üzere, etik ve ahlak kavramları birbirleriyle özdeş kavramlar değildirler. Ancak

Türkçe kullanımında, ahlak kavramının, aynı zamanda etik kavramını da içeren (ahlak bilgisi, ahlak felsefesi) yönü bulunduğu göz ardı edilmemesi gerekmektedir (Bolat, 2006, s.18).

Graudy'e (1965) göre, ahlak deyince hem belli bir davranış biçimini hem de kendinin ve başkalarının yaptığı işler sonucunda onlar hakkında verilen yargılar anlaşılır.

Demek ki ahlak denilen şey, şu iki soruya verilen cevaplardan doğmaktadır:

- 1- İyi işler (aksiyonlar ve davranışlar) yapabilmek için bu aksiyonlar hangi kurala uydurmalıyız? Bu soru pratik bir sorudur.
- 2- Bu kuralların kaynağı ve temeli nedir? Bu soru ise teorik bir sorudur.

Bundan dolayı, ahlakın incelenmesi iki temel bölüm içinde yapılmalıdır. Bölümlerden biri ahlak sistemlerinin incelenmesini kapsamalı, ikincisi de davranış kurallarını ortaya koymalıdır.

Teori ve pratik, yani öğretiler (doktrinler) ve aksiyonlar, başka alanlarda olduğu gibi ahlakta da, çeşitli karşılıklı etkilerle birbirine bağlıdır. Bundan dolayı “teorik ahlak” ile “pratik ahlakı” birbirinden iyice ayırmak ve tek başlarına incelemek doğru olmaz. Bu konuyu bilimsel bir şekilde ele almanın tek yolu, insanların töreleri ile bu töreler hakkındaki teorik açıklamalarının içiçe geçmiş halde bulunduğu somut gerçeklikten, yani pratikten hareket etmek ve buradan hareket ederek davranışların teorik açıklanışına varmak, yeniden pratiğe dönmektir. İnsanların kişisel ve toplumsal davranışları hakkında besledikleri hayalleri bir yana itilmezse, aksiyonlar yöneltebilecek bilimsel bir metod bulunamaz (Graudy, 1965, s.1). Bu metod, ahlak denilen şeyi dogmatik bir biçimde yani önceden kabullenilmiş düşüncelerden hareket ederek açıklamaya kalkışılmasına izin vermez. Tam tersine bu metod, tarihi gerçeklik içinde yer alan töreleri ve ahlak öğretilerini inceleyerek işe başlanması ve bu törelerle ahlak öğretilerini bilimsel bir eleştirmeden geçirilmesini gerektirir (Graudy, 1965).

Toplumsal hayatın bir ürünü ve eylemlerimizin konusu olan etik, felsefe tarihinde ne zaman ortaya çıkmış ve kimler tarafından nasıl araştırmaya başlanılmış inceleyelim.

2.3. Etiğin Felsefedeki Yeri ve Sınırları

Geçmişten günümüze çoğu felsefeci ahlak üzerine konuşmuş ve çeşitli ahlak kuramları ortaya koymuş, kendilerine göre açıklamaya çalışmışlardır. Bu konu ile ilgili ilk bilgilerin görüldüğü sofistlerin ahlak üzerine konuşmaları şu şekildedir.

Sofistler, “Her şeyin ölçütü insandır.” şiarı altında, bir doğa felsefesi olarak başlayan ve her konuda doğayı ölçüt kılan Grek felsefesinden, insanı ölçüt kılan (homo mensura) bir felsefe tarzı geliştirirlerken, yani felsefi ilgiyi doğadan insana çekerlerken; aynı zamanda etik tarihinde, etik göreceliğin (relativizm) de ilk temsilcileri olmuşlardır (Özlem, 2010). Onlara göre iyi ya da kötü herkes için genel geçer kavramlar değildir, insana göre değişir. Örneğin Protagoras, “Üşüyen için rüzgar soğuk, üşümeyen için soğuk değildir.” demiştir. Buradan da neyin değerli ya da değersiz olduğunun insana göre değiştiğini anlıyoruz. Bu açıklamaya göre düşünürsek o zaman “ evrensel değerler” den söz edilemeyeceğini de söyleyebiliriz. Sofistler etik tarihinde değer göreciliği (relativizmi) olarak bilinen bir anlayışın da ilk temsilcileri olmuşlardır (Özlem, 2010, s.25).

Etik göreceliği ve değer göreceliğini temsil eden sofistlerin karşısında, insan davranışlarını evrensel değerlere göre düzenleyen ve antik çağda genel olarak felsefe ile birlikte bir ahlak felsefesini ilk kez ortaya koyan kişiler olarak Sokrat, Platon ve Aristo’yu görmekteyiz (Turgut, 2002, s.5).

Sokrates, “iyi”nin, “doğru” nun, “erdem” in, “cesaret” in, adalet” in vb. birer “öz” ü vardır. O bu özün yani tümel doğruların her an ve her durumda bilincinde olmadığını, bunların örtük olarak bilincimizin derinliklerinde var olduğunu ve saklanmış olduğunu ileri sürer. Ona göre bu doğrular rasyonel irdeleme; doğruyu ortaya çıkarma amaçlı konuşma(diyalektik) yoluyla tümel tanımlarıyla ortaya çıkarılabilir ve insanın ahlaksal yaşamı bu tümel tanımlarla ifade edilen tümel doğrulara göre düzenlenebilir. Sokrates, “Yaşamda tek sağlam para bilgeliktir.” der. Hayatta elde etmek istediklerimizi ancak bu yolla elde edebileceğimizi savunmuştur. Kısaca açıklamak gerekirse gerçek erdemin ancak ve ancak bilgelikle kazanılacağı görüşündedir (Bridge, 2004).

Sokrates doğru eylemin, doğru bilgiden ortaya çıkacağını, bundan dolayı da doğru olanın ahlak yönünden de iyi sayılacağını söyler. Daha sonra ortaya çıkan Platon, iyiyi ideal bir alana taşıyarak onu farklı şekilde tanımlar.

Platon, “Her şeyin ölçüsü Tanrıdır” diyerek, “iyi” yi ideal bir alana taşıyacak ve onu bir idea olarak mutlaklaştıracaktır. Ona göre insanüstü bir varlık olan tanrıya yönelmek ve eylemleri ona göre düzenlemek iyiye ulaşmaktır. Bu, en iyi “Tanrı iyidir” önermesinde ifadesini bulur ve daha sonra Hıristiyanlık ve İslam gibi tek Tanrılı dinlerin geliştirdikleri hemen tüm ahlak öğretilerine de kaynaklık eder (Özlem, 2010).

Hem Sokrates hem de Platon ahlak’ın ne olduğu, onun neden kaynaklandığı üzerine konuşmuyor, ahlakı kendiliğinden ortaya çıkan bir şeymiş gibi görüyorlardı. Bu konuya farklı bir bakış açısı getiren ilk kişi Aristoteles’tir.

Aristoteles, etiği kuramsal felsefeden (mantık, fizik, matematik, metafizik) ayırarak kendi başına bir felsefe alanı olarak ele alan ilk filozoftu (Pieper, 2010). Aynı zamanda Aristoteles, kendinden önce ortaya atılmış çeşitli ahlak görüşlerini sınıflandırarak sistematik bir biçimde irdeleyip eleştiren, bu konudaki araştırmalara ilk kez bir sistematik getiren filozof olmuştur. O, ortaya koyduğumuz tüm ahlaksal eylemlerin hepsinin “ en yüksek iyi” ye ulaşma çabasından süregeldiğini belirtmiş ve bu konu ile yapılacak olan tüm araştırmalar için bir çıkış noktası ortaya çıkarmıştır. Aristoteles’te gördüğümüz bu irdeleyici, sınıflandırıcı, temellendirici ve eleştirel tavır, kendisini etiğin kurucusu olarak görmememizi sağlayan nedendir. Aristonun yazdığı Nikhomakhes’a adlı kitapta, etik başlığı altında geçen “etik” kelimesi o günden itibaren “ahlak felsefesi” karşılığı olarak kullanılmaya başlanmıştır (Özlem, 2010, s.25).

Tarihin ilerleyen süreçlerinde etik ile ilgili bilgiler ve düşünceler yoğun şekilde 18. yüzyılda karşımıza çıkmaktadır. Bir aydınlanma çağı olarak kabul edilen 18. yüzyılda ortaya konan düşüncelerde rönesansın, reformun ve akıl çağının etkilerini görmekteyiz. Bu çağ, sorunların insanların kendi akılları doğrultusunda çözümlenmeye çalıştığı, hümanizmanın, bireyselleşmenin, eleştirinin ön plana çıktığı bir çağdır. Bu gelişmelerle birlikte geçmişte çözümlenemedi başvurulan dini hurafelerden uzaklaşmış ve bilimin ışığı altında yepyeni değerler ortaya çıkmıştır. Böylelikle bu çağda yaşayan düşünürler sorunlarını çözerken gerçekçi yollara başvurmuşlardır (Turgut, 2002). Bu yüzyılda karşımıza çıkan en önemli ahlak kuramcıları David Hume ve Kant’tır.

David Hume, İnsan davranışlarının temelini duyguya dayandırmıştır. Hume'a göre akıl iyiye ulaşmada tek başına itici bir güç olamaz. Çünkü akıl hiç bir zaman “tutku” nun eylemlerdeki önemini yadsıyamaz. Ona aklın tutkulara bağlı olduğunu, bu tutkuların insan davranışlarını yönlendirdiğini ve yönettiğini savunur. Hume'a göre ahlakın temelinde duygu yatmaktadır. Eylemlerimizi duygularımız kontrol etmektedir. Ona göre akıl yalnız olgular ya da olgular arasındaki ilişkilerde yargıda bulunur (Turgut, 2002).

Hume insanlar ya da toplumlar arasındaki ahlaksal farklılıkların akıldan değil, duygudan kaynaklandığını söyler. Bunun anlamı ahlakın konusu olan “ iyi ve kötü” ya da “erdemlilik ve mutluluk” gibi davranışların kaynağını aklın keşfedemeyeceğidir. İnsanların ahlaksal kararlarının ardında aslında akıl yerine algılar yatmaktadır. Kısaca iyi ve kötü mantıksal bir yargı değil yalnızca hissetmekten ibarettir (Turgut, 2002).

Aklı ikinci plana iten ve duygularımızın eylemlerimize yön verdiğinden bahseden Hume'un tam tersine Kant, felsefede değil ahlakta da büyük bir devrim yapmış ve her şeyin kaynağının akıl olduğu düşüncesini ortaya atmıştır.

Kant, ahlakı akılsal temellere dayandırmaktadır. Kant'a göre tecrübe sınırları dışında insanoğlunun sahip olduğu biricik güç (bu güç aynı zamanda tecrübeden önce gelir ve ondan üstündür) *akıl* dır (Garaudy, 1965). O etiğin temelini, üzerinde hiç bir ortak noktaya varılamayan “mutluluk” gibi bir ereğe bağlamanın yanlış olacağından bahseder. Diğer bir deyişle adı mutluluk konya da herkesin üzerinde uzlaşacağı bir “en yüksek iyi” yoktur. O halde etik için bir temel aranacaksa başka bir yerde aramak gerekir. Nasıl ki bilgide herkes için ortak ve geçerli bir yasa varsa bu etikte de olmalıdır. Kısacası etik ancak genelgeçerli bir yasaya dayandığı takdirde biricik ve evrensel olabilir. Kant'a göre böyle bir ahlak yasası, insanın hem kendisi için istemiş ve kendisine koymuş olduğu, eylemlerini ona göre yönlendirdiği bir bireysel ilke, hem de aynı zamanda başkalarının da isteyebileceği ve başkalarının da koymuş oldukları, eylemlerini ona göre yönlendirdikleri bir genel ilke olarak konumlanabilir. Böyle bir yasayı ise, ancak özgür bir insan isteyebilir. Özgürlük, zaten insanın isteyerek, yani istencini (iradesini) harekete geçirerek kendisine yasa koymasından (otonomi) başka bir şey de değildir. Ahlak yasası bir “en yüksek iyi” değildir. “iyi” ancak böyle bir yasayı isteme ve ona uymada kendini gösterebilir (Özlem,

2010). Kant özgürlüğü, “Eğer bütün akıl sahibi varlıklara özgürlük yüklemek için yeterli nedenimiz yoksa isteklerimize -hangi nedenle olursa olsun- özgürlük yüklemek yetmez. Çünkü ahlaklılık, sırf akıl sahibi varlıklar olarak bizler için de geçerli olmalıdır ve ahlaklılığı sadece özgürlüğün özelliğinden türetmek gerektiğinden, özgürlüğü de bütün akıl sahibi varlıkların istemesinin özelliği olarak kanıtlamak gerekmektedir.” diyerek açıklar. Ona göre, akıl sahibi her birey özgürdür ve kendi ahlak ilkelerini üretip davranışlarını bu ilkeler altında gerçekleştirir (Kant, 2002).

Kant’a göre, insan özgürlüğünün temeli ahlakta yatmaktadır. Ancak insanın ereği, mutluluk değildir, haz ya da çıkar da değildir. İnsanın ereği ödev ya da görevdir. Onun için Kant ahlakı bir ödev yani vazife ahlakıdır. Kant’a göre, insanın asıl değer ve onuru koşulsuz, şartsız olan bir görev ve ödev ahlakındadır (Turgut, 2002).

Dünya ya da dünya dışında iyiyi istemeden başka kayıtsız şartsız iyi sayılabilecek hiç bir şey düşünülemez. Anlama yetisi, zeka, yargılama gücü ve düşüncenin diğer tüm yetenekleri ya da mizacın özellikleri olarak, kararlılık, tasarlananda sebat, çeşitli bakımlardan iyi ve istemeye değerdir. Ama bu doğa yeteneklerini kullanacak olan isteme ve bundan dolayı karakter denilen özel yapı iyi değilse, son derece kötü ve zararlı olabilirler (Kant, 2002). Bundan dolayı Kant iyi insan yetiştirmenin çok önemli olduğundan bahseder. İyi insan yetiştirmenin tek şartı da eğitimidir. Eğitim insanı nasıl şekillendiriyorsa kişi öyle olur. Bundan dolayı da iyi ve nitelikli bir eğitim aslında tüm iyiliklerin kaynağıdır (Turgut, 2001). Biz de bu araştırmamızda iyi eylemlerin ortaya çıkmasında katkı sağlayacak olan öğretmenlerin iyinin karşısı olan kötü eylemler hakkındaki algılamalarına değineceğiz.

Sonuç olarak Kant, ahlakın temel ilkesinin dış tabiatta ya da tanrıda değil insanoğlunun kendinde aranması gerektiğini savunur. Bu bakımdan Kant’ın ahlak problemi tartışmalarına en büyük katkısı, insanın bağımsızlığı üzerinde ısrarla durması olmuştur. (Garaudy, 1965).

20. yüzyılda ahlak felsefesi tartışmaları devam etmiştir. Özellikle İngiliz E. Moore tüm tartışmalara neden olan “iyi” nin yerine konulabilecek hiç bir şey yoktur der. İyi iyidir ve tartışmaya açık değildir. Ona göre “iyi” yi ilgilendiren davranışı algılamak tamamen

sezgisel bir olaydır. Kesinlikle doğalcı ya da metafiziksel bir durum değildir. O, insanın ahlaklı olması için nelere dikkat etmesi gerektiğini açıklarken tamamen sezgilere başvurulması gerektiğini açıklamıştır. Kişi kendi sezgileriyle ahlak değerlerini bulacaktır.

Geçmişte eylemlerin ahlakiliğini ölçerken çeşitli kuramlardan yararlanılmıştır. 21. yüzyıla geldiğimizde artık bunu tek kurama yerleştirmek zordur. Çünkü geçmişten günümüze bu konuyla ilgili net bir tanımlama kalmamıştır. Geçmiş ahlak kuramcılarının görüşlerinin hepsi günümüzde hala bölük pörçük olsa da kullanılmaya devam etmektedir. Özellikle bizim gibi gelişmekte olan ülkeler, ahlaki eylemlerini belirlerken eski kuramlara bağlı kalmaya devam etmektedir. Şimdi bu kuramların ortaya çıkmasında etkili olan ve etiği temellendirmek için kullanılan kavramların çıkış noktalarına değinelim.

2.4.Etiği Temellendirme Tarzları

Felsefe tarihinde ahlak fenomeninin ilksel nedenlerini göstermede bunlara dayalı açıklama yapmakta üç kaynağa başvurulmuştur. Başvurulan bu kaynaklar Evren(kozmos), insan ve Tanrı kavramlarıdır (Özlem, 2010).

2.4.1.Kozmolojik Temellendirme

Grek filozofları, evrendeki düzen ile insan yaşamındaki düzen arasında bir farklılık görmüyorlar, insan yaşamındaki düzeni evren düzeninin (kozmetik düzenin) bir devamı sayıyorlardı. Onlar için evrende bir akıl vardı ve aklın hükmettiği bu evren “akılsal düzene sahip evren” anlamına gelen kozmos olarak adlandırılıyordu. Onlar için evrenin mükemmel düzeni ahlak düzenini oluştururken aynı zamanda ona örnek teşkil ediyordu. Başka bir ifadeyle “iyi yaşam” insan aklının yol göstericiliğinde ortaya çıkan bir çeşit doğal yaşamdı.

İşte, evren ile insanın ahlaksal yaşamını, olgu ile değer, varlık düzeni ile ahlak düzeni arasında öz ve nitelik bakımından bir ayırım yapmayan, ahlak fenomenini kozmolojik yönden temellendiren bu yaklaşıma kozmolojik temellendirme diyoruz.

2.4.2. Dinsel/Teolojik Temellendirme

Dinsel temellendirmeye göre insanın eyleme dönüştürmeye çalıştığı “iyi”, Tanrı'nın kutsal iradesi ve onun buyruklarıdır. Daha önce bahsettiğimiz kozmik düzen de aslında Tanrı tarafından şekillendirilmiştir. İnsan doğru eylemi gerçekleştirmek için tüm bu

buyruklara itaat etmek zorundadır. Bunun tam tersi buyruklara karşı yapılan eylemler de “kötü” ya da “yanlış davranış” olarak değerlendirilmektedir.

Bu temellendirme tarzına göre insanın ahlaksal yaşamı Tanrı'nın irade ve buyruklarına göre yönlendirilmesi ve şekillendirilmesi gereken bir yaşam tarzı olmalıdır. Geçmişten günümüze tüm semavi dinler ahlaksal yaşamı bu düzene göre tasarlayan ve yaşatan araçlar olmuşlardır. Onlar başka toplumsal yaşam şekillerinin meşruluğunu kabul etmez ve ahlaksal yaşam şekillerini kendi kuralları doğrultusunda yasaklarlar.

2.4.3. Antropolojik Temellendirme

Tarihsel süreç içerisinde, ahlaksal yaşamı evrenden ya da bir dinin akidelerinden veya sadece tanrıdan yola çıkarak temellendirmek istemek, en sık rastlanan durumdur. Bununla birlikte Özne merkezli yeniçağ felsefecileri ahlaksal yaşamı, insandan yola çıkarak temellendirmişlerdir. Ahlaksal yaşamı insandan yola çıkarak temellendirme şekline antropolojik temellendirme adı verilir. Bu temellendirme şeklinde iki farklı yola rastlanır. Bunlar doğalcı ve tinselci antropolojik temellendirme.

2.4.3.1. Doğalcı Antropolojik Temellendirme

Doğalcı antropolojik temellendirme tarzına göre İnsanın doğal ve toplumsal gereksinimlerini giderirken ölçüt olarak alınan şey “iyi” dir. Tüm gereksinimlerini toplum içinde karşılayan insan için “iyi” olan, diğer insanlara da yarar getiren şeydir.

2.4.3.2. Tinselci Antropolojik Temellendirme

İnsanın aynı zamanda tinsel bir varlık olduğunu söyleyen Kant, akıl sahibi olan insanın kendi kendini belirleyen bir güce sahip olduğunu söyler. İnsan kendi iradesini ortaya koyarak çıkardığı ahlak yasasını bir ödev kabul eder ve bunları yerine getirir. İnsan ancak bu şekilde özgür olabilir. Burada artık insan, ahlaksal yaşamı, doğa ortasında, özgürce kurduğu, kendisine ait bir dünya olarak kurmuştur.

2.5. Etikte Temel Problemler

Antik çağdan günümüze kadar gelmiş etik teorilere baktığımızda üç ana problemle karşılaşırız. Bunlar 1) İyi ve en yüksek iyi problemi, 2) Doğru eylem problemi, 3) İrade (istenç) özgürlüğü problemi. Bu problemlerin şu üç soruya cevap aradıkları belirtilir. 1. Neyi seçmeliyim? 2. Ne yapmalıyım? 3. Neyi istemeliyim? (Özlem, 2010).

Aslında baktığımızda birbiriyle ilişkili olan bu üç sorunun hepsine ya da birine öncelik tanıyan, sorulardan birini ya da ikisini cevaplamaya çalışan etik teoriler olduğunu görürüz. Aşağıda bu sorulara cevap arayan etik teorilerin ortaya koyduğu yanıtlara yer verilmiştir. Araştırmamızın başında bahsettiğimiz felsefe düşünürlerinin etik ile ilgili düşüncelerinde de bu cevaplara ulaştıkları, bunları etiğin kaynağı ve ulaşılması hedeflenen nokta olarak gördüklerinden bahsetmiştik.

2.5.1. En Yüksek İyi

İnsanlar, sürekli kendince benimsediği veya yaşadığı toplum ya da bağlı olduğu grupca benimsenmiş, kabul görmüş “iyi” yi bulma ve onu gerçekleştirme çabası içindedir. Bizler davranışlarımızı, en değerli bulduğumuz şeye ulaşmak ve onu elde etmek için gerçekleştiririz. Başka bir deyişle bizim davranışımızı şekillendiren en değerli olan şey “en yüksek iyi” dir.

2.5.2. Doğru eylem

İnsanların, gerçekleştirdikleri eylemlerde ki temel amaç doğru eylem olarak tanımlayabileceğimiz “doğru olanı yapmak” olmuştur. Peki, her insan doğru eylemi gerçekleştirebilir mi? İnsanların, doğru kabul edilen eylemleri yapması için bir takım niteliklere sahip olması gerekir. İşte bu niteliklere “erdem” adını veriyoruz. Doğru eylem tanımı kişiden kişiye, toplumdaki topluma, inançtan inanca değişiklik göstereceği için buna bağlı olarak “erdem” tanımı da çeşitlilik kazanacaktır.

Örneğin Kant ve onu savunanlar, doğru eylemin, insanın kendi akıl ve iradesiyle kendisine koyduğu ilkelerin (otonomi) gerçekleştirilmesine yönelik eylem olduğunu belirtirler. Buna göre doğru eylemde bulunabilme yetisi ve becerisi olarak erdem de, otonomi sahibi olmak anlamına gelir. Onlara göre ahlaklılık zaten ancak bu türlü ilkeler ve onların gerçekleştirilmesi sürecinde ortaya çıkabilir.

2.5.3. İrade (İstenc) Özgürlüğü

İnsan eylemlerini gerçekleştirirken, bunları ahlaksal kılacak tek şey özgür kararlarımızdır. Eylemde bulunacak kişi istediği seçimi yapmakta özgür iradeye sahiptir ve eylemini nasıl yapacağına kendi karar verebilir. Bu ihtimal her zaman söz konusu olacaktır. Bu söylem etik içinde *istenç (irade) özgürlüğü* terimi altında ifade edilmektedir.

Sonuç olarak insanın eylemlerini belirleyen ve yönlendiren ilkeler, değerler, normlar vb. kendisinin seçebileceği ve değiştirebileceği kararlardır.

Etik tarihinde istenç özgürlüğünü savunanlara karşı çıkan, etik belirlenimcilik (determinizm) denilen bir temel ve yaygın görüş vardır. Bu görüş, insanın belli durumlarda özgürce karar verip bu yönde eylemlerini gerçekleştirebilmesi ve eylemlerinin sonuçlarının sorumluluğunu üstlenebileceğini kabul etmez. Bu iki farklı görüş günümüzde tartışmaya devam etmektedir

2.6. Etik Teoriler

Yukarıda bahsedilen üç temel probleme cevap arayan etik teoriler deontolojik ve teleolojik teorilerdir.

2.6.1. Deontolojik Teoriler

Deontolojik kuram sadece eylemlerin sonuçlarına değil, aynı zamanda eylemin türü ve ahlaki ilke ve kuralların izlenip izlenmediğine de odaklanır. Böylece deontolojik kuramı benimseyen biri, eylemin etik olup olmadığına karar verebilmek için kişinin ödev ve yükümlülüklerini esas alır. Bu kuram, etik ilke ve kurallara sıkı sıkıya bağlı kalınmasını temel alır (Kornblau ve Starling, 1999).

Eylemlerin sonuçlarından çok eylemin temelindeki niyet, ilke ve gerçekleştirdiği ödevi önemseyen deontolojik etik anlayışı, akıllı ve sorumlu bir varlık olarak insanın yerine getirmek durumunda olduğu birtakım ödevlerin bulunduğunu ve etiğin temelinde de ödevin olduğunu ileri sürer (Cevizci, 2002).

Deontoloji kelimesi Yunanca anlamı “görev” ya da “zorunluluk” olan deon kelimesinden türetilmiştir(Desensi ve Rosenberg, 1996) Deontolojik etik sistemler, ilkeli karar verme sistemi olarak tanımlanabilir ve Immanuel Kant (1724-1804) tarafından geliştirilmiştir. Deontolojik etik teorilerde davranışların sonuçlarından çok ilke ve kurallara uygunluğu üzerinde durulduğunu şu örnekle açıklayabiliriz. Masa üzerinde duran parayı almayan birey bunu davranışın doğru olmadığını düşündüğünden yapmıyorsa etik davranış sergilemektedir. Fakat yakalanma korkusu nedeniyle yapmıyorsa davranış etik değildir. Deontolojik teorilerde asıl nokta “vicdan” kavramı üzerine yoğunlaşılmasıdır. Karar veren

birey davranışın ortaya çıkardığı olumlu ya da olumsuz sonuca bakmaksızın rahatlık hissediyorsa, bu davranış deontolojik yaklaşıma göre etikdir.

2.6.2. Teleolojik Teoriler

Sonuç etiği olarak ta adlandırılmaktadır. Teleolojik kuramda davranışın etik olup ya da olmadığı ortaya çıkan sonuca göre değerlendirilmektedir. Bu kuram “Ne yapmam gerekir?” sorusunun yanıtını ararken, bir iş ya da eylemin sonucu üzerinde odaklanır. İyi ya da kötü olanın bireysel olarak yargılanmasında veya nihai kararın verilmesinde bu sorunun yanıtı asıldır. En iyi sonucu hangi eylem sağlayacaktır? Bu soruya net bir yanıt verilemediği durumlarda bu kuram bize, en iyi ve en az zarar veren eylemin seçilmesini önermektedir. Bu teoriyi benimseyen kişiler, eylemin özünde yararlı olduğu ve kimseye zarar vermediği sürece paternalistik (babacıl: Başkası adına onun için en iyi olana karar verme yetkisini kendinde görme) davranışını da onaylamaktadır (Kornblau ve Starling, 1999, ss.11-12; Akt: Aydın, 2003, s.19).

En büyük yararları ortaya koyan hareketler doğru iken zararlı etkiler ortaya koyan hareketler yanlıştır ve bu hareketlerden kaçınmak gerekir. Burada en büyük yararı elde etmek amacıyla ortaya konan davranışın sonucu ahlaki kuralları çiğneyebilir, kişi mutlu olmak için hırsızlık yapabilir, yalan söyleyebilir. Bunun için davranışı değerlendirmede, sadece davranışın yararları değil, sonuçları da değerlendirilmelidir (Desensi ve Rosenberg, 1996).

2.7. Etik Davranışın Toplumsal Etkenleri

Araştırmada etiğin konusunun insan eylemleri olduğundan bahsedildi. Eylemler yaşanılan toplumun ilke, inanç, kültür, norm ve değerlerinden etkilenir. Etik davranışın toplumsal temellerini oluşturan etkenler olan kültür, değer ve normların etik değerlerin oluşmasında nasıl bir etkisi olduğuna bakmakta yarar vardır.

2.7.1. Kültür

Kültür, bir toplumun yaşayış biçimini, dilini, zevklerini, yazını, folklorunu, sanatsal etkinliklerini, öz olarak yaratıcı gücünü kapsamaktadır. Kültür; öğrenme sonunda oluşmakta, bir başka deyişle, kişinin genlerinden değil, sosyal ortamından kaynaklanmaktadır (Hofstede, 1980). En genel anlamda kültür, insanın yarattıklarının tümüdür (Kongar, 1982).

Toplumun kültürünü o toplumu oluşturan insanların davranışları belirlemektedir. Doğal olarak ta bireylerin ortak bir etik kültür oluşması üzerinde büyük bir etkisi vardır. Toplumların kültürel farklılıkları etik değerlerin de farklılaşmasına neden olmaktadır.

2.7.2. Değerler

Değerler, bireylerin yaşamındaki farklı etmenlere yükledikleri önemdir. Birey için önemli olan her türlü düşünce yapısı, obje ve etkinlik olarak değeri tanımlayabiliriz. Örgüt kültüründe değerler çok önemli bir yer tutar. Kültürün özü değerlerle şekillenir. Değer, bir varlığın, bir olayın insana olan önemini belirleyen inançtır. Rokeach değeri şöyle tanımlar: Sosyal veya bireysel bakımdan belirli bir davranış biçiminin veya var olma amacının, buna ters bir davranış biçimi ya da yaşam amacına nispeten tercih edildiği, değişmesi zor olan kalıcı inançtır. (Turgut, 1998).

2.7.3. Normlar

Normlar; değerlerin belirli rollerle ilişkili olarak ele alınması ve uygulanmasıyla oluşur. Norm insanlara diğer kişilerle olan ilişkilerinde hak, sorumluluk ve görevlerini bilmelerinde yol gösterici görevi yapar.

Normlar, bireylerin birbiri ve toplumun geneli ile olan ilişkilerine yön veren ve genellikle değerlerin bir yansıması olarak kendini gösteren, yaptırımları toplum tarafından verilen öneme göre değişebilen düzenleyicilerdir. Normların genel özelliklerini Lamberton ve Minor (1995) şöyle sıralamıştır (Akt. Obuz, 2009,12) .

1. Normlar, grup üyelerinin çoğu tarafından kabul edilir.
2. Normlar, grup yaşamının önemli bir bölümünü kapsar.
3. Normlar, grup üyelerinin duygu ve düşüncelerinden çok ortak davranışları üzerinde odaklaşır.
4. Grup üyeleri normları farklı düzeyde benimser.
5. Normlardan sapma gösteren bireylere karşı, grup üyelerinin hoşgörü derecesi farklıdır.
6. Normlar, grup sürecinin işleyişini kolaylaştırır.
7. Normlar yavaş gelişir ve yavaş değişir.
8. Gruptaki bireylerin statüleri, normlara uyum derecesini etkiler.
9. Belli normlara uymak ya da uymamaya bağlı olarak kabul edilmiş bir ödül ve ceza sistemi vardır.

2.8. Etik Çeşitleri:

Etik üzerine yapılan araştırmalarda etiğın üç gruba ayrıldığını görürüz. Bunlar meta etik, normatif etik ve uygulamalı etik.

2.8.1. Meta Etik

Meta etik, etiğın doğası ve ahlaki gerekçelendirme hakkında yorumlar yapar. Etiğın görelili olup olmadığı ya da insanın hep kendi çıkarları için davranıp davranmadığı gibi tartışmalar meta etiğın kapsamına girer (Aydın, 2003). DeGeorge'ye (1999) göre meta etik ahlakın nedenselliğini analiz eder.

2.8.2. Normatif Etik

Normatif etik, ahlak sisteminin temel değerleri ve temel ilkelerin haklılığı, iyileştirilmesi ve geliştirilmesi üzerinde durur (DeGeorge, 1999). Normatif etik, bizim ahlaki eylemlerimizin içeriğine karar vermemizle ilgilenir. Normatif etik kuramları, eylemlere rehberlik sağlamayı amaçlar ve Ne Yapmalıyım? Sorusunun yanıtını verecek süreçleri tanımlamayı hedefler. Kant ve Bentham'ın kuramları, eylemlere rehberlik edecek yaklaşımları içeren normatif örneklerdir (Aydın, 2003).

2.8.3. Uygulamalı Etik

Uygulamalı etik, belli özel alanlarda ortaya çıkan etik sorunların tartışılması için etik kriterler yaratma ve bu özel alanlarda bu kriterlerin insan davranışlarında uygulanması ile ilgilenir. Uygulamalı etiğın çağdaş dünyada ortaya çıkışı 1960'ların sonu ile 1970'lerin başına denk düşer. İş Etiği, Bilişim Etiği, Mühendislik Etiği, Eğitim Etiği gibi konularla ilgilidir (Aydın, 2003).

2.9. Etik İlkelerinin Geliştirilmesi

Yapılan eylemlerin etik ilkelere uygunluğunu sağlamak ve etik ilkeleri hangi ölçütlere göre belirlemek gerektiği geçmişte günümüze tartışılan bir konudur. Etik ilkelerin geliştirilmesinde genellikle temel alınan yaklaşımlar hakkaniyet ilkesi, insan hakları, faydacılık veya bireysellik ilkeleridir.

2.9.1. Hakkaniyet İlkesi

Alınan bütün kararların tutarlı, tarafsız ve gerçeklere dayalı olması üzerinde odaklaşır. Örneğın, bu ilkeyi kullanan bir yöneticinin karar vereceği duruma ilişkin bütün gerçeklerden emin olması gerekir.

2.9.2. İnsan Hakları İlkesi

Temel insan hakları, bireyin varlığı ve bütünlüğü ile ilgilendirir. Bu ilkeyi benimseyen yönetici çalışanlarının inançlarına ters düşecek herhangi bir davranışı göstermelerini beklemez.

2.9.3. Faydacılık İlkesi

Herkes için en iyi olacak kararların verilmesini istemektedir.

2.9.4. Bireysellik İlkesi

Bireylerin temel amaçlarının uzun dönemli olarak kazançlarını arttırmak olduğunu vurgular (Lambertson ve Minor, 1995, s.328).

2.10. Etik Sistemler

Etik sistemleri dörtlü bir sınıflandırma ile açıklayabiliriz. Sınıflandırılan bu etik sistemlerinin herbiri farklı bir etik sistemi temsil eder. Hitt bu sistemleri; amaçlanan sonuç etiği (yaratıcı etik), kural (ödev) etiği, toplumsal sözleşme etiği (aydınlanma etiği) ve kişisel etik olarak sınıflandırmıştır. Tablo 1’de söz konusu etik sistemlerin temsilcileri ve tanımları yer almaktadır (Pelit ve Güçer, 2006, s.99).

Tablo 1. Etik Sistemler

ETİK SİSTEM	TEMSİLCİSİ	TANIMI
Amaçlanan Sonuç Etiği	John Stuard Mill (1806-1873)	Bir eylemin ahlaki doğruluğu, amaçlanan sonuçları tarafından belirlenir.
Kural Etiği	Immanuel Kant (1724-1804)	Bir eylemin ahlaki doğruluğu, standartlar ve yasalar tarafından belirlenir.
Toplumsal Sözleşme Etiği	Jean Jack Rousseau (1712-1778)	Bir eylemin ahlaki doğruluğu, belli bir toplumun normları ve gelenekleri tarafından belirlenir.
Kişisel Etik	Martin Buber (1878-1965)	Bir eylemin ahlaki doğruluğu, kişinin vicdanı tarafından belirlenir.

Kaynak: İnyet Pehlivan Aydın. Yönetiş Mesleki ve Örgütsel Etik, PegemA Yayıncılık, 2. Basım, Ankara, 2001: 21

2.10.1.Amaçlanan Sonuç Etiği

Faydacılık olarak da bilinen amaçlanan sonuç etiği karşılaşılan sorunlara pratik bir yaklaşım gerektirir ve sonuçlara odaklanır. Haz arama ve acıdan kaçma üzerine kurulu olan faydacılığı Mill on ilkeye dayandırır (Hitt, 1990, s.100-104).

1. Bir eylemin doğru ya da yanlış olduğuna karar verebilmek için olası sonuçlarına odaklanmak gerekir.
2. Eylem oluşturan kurallar, bunlara uyacak bireylerin karakterlerinden kaynaklanır.
3. Eylemlerin doğruluk oranları arttıkça, mutluluk ta artar; azaldıkça mutluluk ta azalır.
4. Mutluluk, acının yokluğu ve hazzın varlığı olarak tanımlanır.
5. Her insan kendi mutluluğunu istediği sürece, bu onların mutlulukta en yüksek noktaya ulaşmalarını sağlar.
6. Mutluluk, insan eyleminin biricik amacıdır ve onun ölçütü ahlaki oluşudur.
7. Mutluluk, bireyin kendi mutluluğunun değil davranışın doğruluğunun belirleyicisidir.
8. Eylemin fayda derecesi, mutluluğu yaratabilir ya da mutsuzluğu önleyebilir.
9. Bir eylemin etik açıdan doğru sayılabilmesi için, eylemin sağladığı toplam faydanın bireyin yapacağı başka bir eylemin sağlayacağı toplam faydadan daha büyük olması gerekir.
10. Faydacılık birbirine zıt etik yükümlülükler arasından seçim yapmada, genel bir hakemlik işlevi görür.

2.10.2. Kural Etiği

İnsanoğlu geçmişten beri sürekli kurallar ile karşı karşıyadır. Girdiği her çevrede ailede, okulda, yaşadığı toplumda yaptığı işte sürekli kurallarla yüz yüze gelmektedir. Bu kuralla kimi zaman insanlar tarafında yakınma konusu olsa da kurallara uymak toplum yaşamının düzeni ve güvenliği için bir gerekliliktir. Immanual kant tarafından geliştirilen kural etiği ilkeleri aşağıdaki gibidir (Hitt, 1990, ss.108-111).

1. Bütün etik kavramlar tümüyle öncüllere dayanır ve bundan dolayı deneysel bilgidan soyutlanamaz.

2. İnsanlar zorlamalar nedeniyle veya eylemin gerçekten iyi olması nedeniyle davranış gösterebilir.
3. Bireyin kendilerini kısıtlayan ilke ve kuralları temel almaları gerekir.
4. Erdemli davranmak, ilkelere uygun davranmaktır.
5. En yüksek mutluluk, haz dolu bir yaşam değil, erdem dolu bir yaşamdır.
6. Erdem bir idealdir ve bireyler bu ideale olabildiğince ulaşmak için çalışmalıdır.
7. Bireyler kendilerini başkaları ile değil, kendi kusursuzluk ideali ile karşılaştırarak değerlendirme yapmalıdır.
8. Bireylerin ahlak kurallarını kendi davranışlarına uyarlaması değil, kendi davranışlarını ahlak kurallarına uydurmaları gerekir.
9. Eylemlerin temelinde yatan ilkeleri, tüm insanlık için geçerli genel kurallar olarak görmek ve davranmak gereklidir.
10. Bireylere karşı davranışlarda yalnız kendi amaçlarını değil, karşı tarafın amaçlarını da göz önünde bulundurmak ve bireyleri amaca ulaştıracak araçlar olarak görmemek gerekir.

2.10.3.Toplumsal Sözleşme Etiği

Toplumsal sözleşme etiğinin öncüsü Rousseau için en önemli olgu, otorite ve özgürlük arasındaki dengedir. Ona göre devlet otoritesi, devletin kendi içinde bulunan bireylerin ortak görüşü ile belirlenebilir (Hitt, 1990, s.115). Buna göre:

1. İnsanlar doğada ilkel ve yalnız yaşadıkları takdirde yok olurlar. Bunun için toplum haline gelmeleri ve üzerinde birleşilen ilkelerle yönetilmeleri gereklidir.
2. Doğal yaşamdan, uygar yaşama geçiş, eylemlere ve içgüdülere daha önce gereksinim duyulmayan, ahlaki bir karakter kazandırır.
3. Kollektif ve ahlaki bir organ olarak, toplumun genel prosüdürlerine uygun davranmak gerekir.
4. Toplumdaki bireylere, ödevler ve yararlar eşit olarak dağıtılır ve toplumun üyeleri birbirine yardım eder.
5. Toplumun standartları, bireyin ne yapması gerektiğine karar vermesine yardım eder.
6. Toplumsal sözleşme, toplumun yönetimini, yine toplumca belirlenen üyelere verir.

7. Toplumun ahlak kuralları ve anlayışı, bir köprünün mihenk taşı olarak işlev görürken, hukuki yasalar diğer yapı taşlarıdır.
8. Bireyler kendilerini geliştirmeli ve yasaları koyma hakkından dolayı hoşnut olmalıdırlar.
9. Toplumun bütün üyeleri yasalara, onların muhalefetine rağmen kabul edilmiş olsalar bile rıza göstermek ve uygun davranmak zorundadırlar.
10. Bireyler toplumsal sözleşmeye karşı çıkarlarsa, bireylerin muhalefeti onu geçersiz kılmaz, ancak toplum üyeliklerini engeller.

2.10.4. Kişisel Etik

Martin Buber, kişisel etiğin kaynağını insanın içinden gelen ses olan “vicdan” olarak tanımlar(Hitt, 1990, s.123). Buna göre:

1. Gerçeğin yeri bilginin kapsamı değil, yalnızca insanın varlığıdır.
2. Vicdan, kişisel niyetleri gerçekleştirmek için girişilen eylemlerde, doğru ve yanlış ayırıp, doğru kararlar verebilmesine yardım eden, bireyin içinden gelen sestir.
3. Kişisel vicdan, bireyin nasıl davranması gerektiğine ilişkin karar vermesine yardım eden en üst düzeyde standartlar geliştirmeyi sağlar.
4. Birey, karşılaştığı durumlarda kendisiyle yüzleşmeli ve hangi standartları koruyacağına karar vermelidir.
5. Ulaşılmak istenen amaçlar, izlenecek yolu belirler, bu nedenle amaçlar gözden kaçırılmamalıdır.
6. Yaşamın belli bir formülü yoktur. Yaşamda her şey olabilir.
7. Birey bir grupta etkin bir üye olabilir, ancak bu durum bireyin haklı tarafı tutmasına engel olmamalıdır.
8. Birey özgürleştikçe daha çok şeyi reddeder ve daha kişisel ve yalnız davranma sorumluluğu artar.
9. Birey ancak kendi çabaları ile kusursuzluğa ulaşır. Başkası bunu birey için yapamaz.
10. Yaşam boyunca bireylerin gelişimine koşturucu olarak inançları da değişir.

Karşılaşılan etik sorunların ve ikilimlerin çözümlenmesinde yukarıda açıklanan etik sistemlerin yalnızca biri yetmemektedir. Birden fazlası bir araya gelerek sorunların çözümlenmesinde etkili olmaktadır.

2.11. Meslek Etiği, Eğitim Öğretimde Etik, Öğretmenlik Mesleğinde Etik

2.11.1 Mesleki Etik

İnsanlar geçmişte ihtiyaçlarını öğrenme, akıl yürütme ve problem çözme yeteneklerini kullanarak karşılamaya çalışmışlar. İnsanoğlunun ihtiyaçlarını giderme çabaları çağlar boyunca çeşitli değişiklikler göstermiştir. Avcılık-toplayıcılık ile başlayan ihtiyaç giderme çabası, yerini toprağa yerleştikçe değiş tokuşa bırakmıştır. İnsanoğlu tarımla uğraşmış, elde ettiği fazla ürünü çevresindeki kişilerden farklı ürünlerle değiştirmiş ve takas yöntemini ortaya çıkarmıştır. Değişim aracı paranın bulunması, insanların fazla ürün üretmesini ve değişik kaynaklardan çeşitli mallar almasını kolaylaştırmıştır. Böylece insanların giderek başka insanların işine yarayacak ürünleri üretmeleri, onları satın karşılığında aldıkları paralarla artan ve çeşitlenen ihtiyaçlarını başkaları tarafından karşılamaları iş bölümünü geliştirmiştir. Böylelikle başkaları için birşeyler üretme ve başkalarının yararına kullanma mesleklerin doğmasına kaynak olmuştur (Kuzgun, 2000).

Meslek sahibi olmak kişinin kazanç elde etmesi olarak tanımlanır. Ancak gerçekte sağlıklı bir insan çalışarak ve birşeyler üreterek kapatesini kullanır ve kendi gelişimini sağlar. Aynı zamanda yaptığı işten zevk alır ve doyum sağlar. Bundan dolayı da meslek sahibi olmak sağlıklı tüm bireyler için önemlidir. Meslek kişinin toplumda belli bir yer edinmesine, etraftan saygı görmesine ve insanlarla iyi ilişkiler kurmasına, kişinin kendinde işe yarama duygusu geliştirmesine yarar sağlar (Kuzgun, 2000).

Etik kavramını meslek içine yerleştirmek istersek meslek etiğini, doğrudan doğruya insanların yaptıkları mesleklerde uymaları gereken davranış kuralları olarak tanımlayabiliriz. Etik kuralların toplumdan topluma değişebileceğinden bahsetmiştik. Meslek etiği ise dünyanın her yerinde aynı mesleği yapan kişilerin uymaları gereken kurallardır (Kuçuradi, 1988).

Meslek sahibi kişilerin uyması gereken davranışların etik standartlara uygun olduğu ya da olmadığı toplumun sahip olduğu değerler sisteminden, kültüründen, inançlarından ve normlarından etkilenmektedir. Etik davranışların belirlenmesine, adalet, insan hakları,

faydacılık ve bireysellik ilkeleri kaynaklık eder. Meslek etiği o meslekteki bireylerin bu kuralları korumada gösterdikleri çaba oranında yaşar ve gelişir. Meslek örgütleri ve meslek elemanını yetiştiren eğitim kurumları meslek etiği geliştirme ve korumada en az meslek üyeleri kadar sorumludurlar (Gözütok, 1999).

Mesleklerin toplumca kabul edilmiş etik değerleri ve ilkeleri vardır ve mesleğin üyeleri bu değer ve ilkeler doğrultusunda davranırlar (Aydın, 2003). Durkheim'e göre birtakım kurallar vardır ki farklılıkları ve ayrılıkları daha fazla göze çarpar. Bunlar da, bütünü meslek etiğini teşkil eden kurallardır. Her mesleğin görevi birbirinden farklıdır. Böylece, denilebilir ki ne kadar meslek varsa o kadar da etik ilke vardır (Durkheim, 1962, s.8).

Her meslek, kendi meslek etiğini ya da ait olduğu zümrenin etik ilkelerini üretir; kurallar bu mesleği seçen ve meslek olarak yürüten herkesi etkiler. Örneğin doktorların "hipokrat yemini" onları belirli ahlak kurallarına uymaya yöneltir. Bu listeyi işçi, memur hatta ev kadını ahlakına kadar uzatabiliriz. Tüm bu meslek grubu etik ilkeleri, her konuda olması gereken genel etik ilkeye, mesleğinde olabildiğince "iyi olma" ilkesine dayanır. O halde çalışmanın ve emeğin kendisine burada bir değer yüklenir. Bir başka deyişle iş, sadece pürüzsüz bir çalışma sürecini olanaklı kılan teknik kurallar aracılığıyla değil; aynı zamanda diğer insanları doğrudan ya da dolaylı olarak ilgilendiren etik kurallar temelinde yapılması gerekli bir faaliyet olarak tanımlanır (Pieper, 2010).

Durkheim'e göre, mesleklerin yapılacak işe göre çeşitlenmesi ve birbirinden ayrılması aynı oranda çeşitli etik ilkelerin doğmasına yol açmıştır. Ona göre, ortaya çıkan meslek etik ilkeleri, bir meslek grubunun eseri olduğundan, grup ne ise ahlakı da odur. Genel olarak bir grup ne kadar kuvvetli kurulmuş ise, ona ait etik kuralların vicdanlar üzerindeki otoriteleri de o kadar fazladır. Grup ne kadar kuvvetli ise etik otoriteleri kurdukları etik disipline geçer ve aynı derecede saygı görür. Bunun tersi istikrarsız ve kontrolsüz bir meslek grubunun koyduğu kurallar otorite sağlayamaz. Dolayısıyla denebilir ki, meslek grupları ne kadar sağlam ve teşkilatlı olursa, meslek etiği de o kadar gelişir ve sayılır. Bazı mesleklerde bu şart yeterince yerine getirilmektedir. Örneğin ordu, eğitim, adalet, idare v.s gibi (Durkheim, 1962).

Bayles'e göre bir mesleğin temel özellikleri:

- a) Yoğun bir eğitim ve yetiştirme gerektirmesi,
- b) İşin bir ampirik ve objektif yaklaşıma dayalı olması,
- c) Toplumda önemli bir işlevi yerine getiriyor olması,
- d) Bir etik ilkeler dizisine bağlı olarak yapılmasıdır (Mc Cormick, 1995, s.38).

Dünya üzerinde bulunan her mesleğin kendine özgü gereklilikleri ve nitelikleri vardır. Önemli nokta, her meslekle ilgili, mesleği icra edenler tarafından bu gereklilikler ve niteliklerin bilinmesidir. Bu konu, özellikle söz konusu mesleği icra edenler ya da icra etmeyi düşünenlerle o mesleğe ait gereklilikler arasındaki uyum derecesinin belirlenmesi açısından da önemlidir. Çünkü meslek etiği her şeyden önce, o mesleği sürdürenlerin mesleğin gerektirdiği nitelik ve özelliklere ne derecede sahip olup olmadığıyla yakından ilgilidir (Torlak, 2001). Bu temel değerleri iyi kavrayan meslek üyeleri mesleklerini icra ederken bunun dışına çıkamazlar ve mesleğin etik ilkelerine göre davranırlar. Buna uymayan meslek elemanları meslektaşları tarafından bazı yaptırımlara çarptırılırlar (Aydın, 2003). Meslek ya da zümre onuru, meslek etiğinin alanlarına özgü kurallarla sıkı sıkıya bağlıdır ve bunları çiğneyen yalnızca kendi prestijine değil, mesleğe de zarar verir (Pieper, 2010).

Bundan dolayı araştırmamız özellikle, eğitim camiasında bulunan öğretmenlerin kendi meslek örgütleri tarafından belirlenmiş, etik olmadığı düşünülen davranışların ne olduğunu ve bunlara bakış açılarını kapsamaktadır.

Mesleki etik ilkeler zaman ilerledikçe çeşitli değişim ve gelişmeye açık olmalıdır. Mesleki etik ilkelerin geliştirilmesi aşağıdaki yararları sağlayabilir (DeSensi ve Rosenberg, 1996, s.126).

1. Meslektaş baskısı sağlayarak, bireyleri etik davranış göstermeye motive eder.
2. Bireylerin kişilikleri yerine doğru ya da yanlış eylemler konusunda daha tutarlı ve kararlı bir rehberlik sağlar.
3. Belirsiz durumlarda nasıl davranılacağı konusunda rehberlik eder.

4. Yönetici ya da patronların otokratik gücünü kontrol eder.
5. Örgütlerin toplumsal sorumluluklarını tanımlar.
6. Örgütün ya da mesleğin çıkarlarına hizmet eder.

2.11.2. Eğitim ve Öğretimde Etik

Yukarıda dünya üzerindeki tüm mesleklerin, kendi meslek grupları içerisinde etik kurallara göre davrandıklarını gördük. Bunu kendi alanımıza göre sınırlarsak, eğitim alanındaki meslekleri incelememiz gerekir. İncelemeye önce eğitimin ne anlama geldiğinden bahsederek başlayabiliriz.

Eğitim insanda davranış değişikliği yaratmaktır. Etiğin konusu da insan eylemleri olduğuna göre eğitim ve etik birbirini ile ilişkilidir. İnsan hayatı boyunca eğitim ile davranışlarını şekillendirmektedir. Etik ile de davranışlarının nasıl olması gerektiğine karar vermektedir.

Eğitim ve etik arasındaki bu zorunlu ilişkiyi Sokrates “kendini tanı” sözü ile ifade etmektedir. Bu anlamda eğitim, yaşam boyunca süren “etik bir kendini tanıma sürecidir” (Aydın, 2003, s.45).

Etik ile eğitim birbiri ile alakalı olduğuna göre, eğitim ve insan ilişkisi, üzerinde durmamamız gereken önemli bir konudur. İnsanoğlu kalıtsal güçlerle doğan ve bu güçlerini kendi değerlendirip yüceltebilen, devamında bu güçleri yeni değerlerle geliştirip yeni ürünler ortaya koyabilen canlıdır (Başaran, 1994). Haynes’e göre eğitim, insanların sorumlu biçimde birbirleriyle etkileşimde bulunmalarıdır (Haynes, 2002)

Kant’a göre ise eğitimin en büyük görevi insanı insan yapmak ve bireyleri şekillendirmektir. O, dünyadaki tüm iyiliklerin kaynağının iyi ve nitelikli eğitim olduğunu savunur. Çünkü insan doğuştan iyiliğe yatkındır. Ancak bu yatkınlığın sürekli geliştirilebilmesi eğitim ile mümkündür. Kant insanın doğasının kötülük içermediğini, bunun insan doğasına karşı olduğunu savunur. Kant’a göre eğitim disiplin altına alma, sosyalleştirme, uygarlaştırma ve ahlaksallaştırma süreçlerinden geçer (Turgut, 2002).

Eğitim bireye kişilik, değer ve yetenek kazandırdığı için bireysel; bireyi toplumsallaştırdığı, toplumsal değerleri koruma, değiştirme ve yenileme işlevlerini yerine getirdiği için de toplumsal bir etkinlik olarak ele alınmaktadır (Bilhan, 1991).

Durkheim eğitime bir toplumsal olgu olarak bakmaktadır. Ona göre eğitim olgusu temel olarak toplumsaldır. Eğitim bir toplumdan diğerine büyük değişiklik gösterebilir. Hatta eğitim, tarihte aynı toplumda farklı zamanlarda farklı biçimlere bürünür. Eğitim her hangi bir toplumda uygulamalar, eylem biçimleri, geleneklerden oluşur. Ortaçağda eğitim dinsel, Rönesansta özgür, on yedinci yüzyılda edebi, bu gün ise bilimsel niteliktedir. Bunun nedeni insan gereksinimlerinin çokluğu ve çeşitliliğine bağlıdır. Eğitimin zaman ve topluma göre değişmesi onun toplumsal bir olgu olduğunu gösterir (Tezcan, 2005).

Durkheim'e göre bir toplumda değerler ve inançların uyumu önemlidir. Bunlara ulaşabilmek içinde bireylere "Ahlak Eğitimi" vermek gerekir. Ona göre ahlak eğitimi, toplumun temel değerleri ve inançlarının benimsenmesi sonucunu doğuran toplumsallaşma deneyimlerinden oluşur. Eğer bu eğitim başarılırsa güçlü bir toplumsal denetim biçimi olur. Böylece birey toplumların normlarına inanır, doğru ve etik davranışlarda bulunur. Bu davranışların yerine getirilmemesi bireyde utanma ve suçluluk duygusu yaratır. Bireyleri toplum içindeki yaşama hazırlayan yapılar olan okul içinde ahlak eğitiminin temsilcisi öğretmendir. Öğretmen, zamanının ve ülkesinin ahlaki düşüncelerinin yorumlayıcısıdır (Tezcan, 2005).

Eğitim insan ilişkilerinin yoğun olduğu ve insan davranışlarını etkilemeyi amaçlayan bir süreçtir. Bu süreci etkili biçimde amacına ulaştırmada eğitimcilerin tutum ve davranışları büyük bir önem taşımaktadır. Öğrencilerin eğitim sürecinde etkili bir rol oynaması gereken eğitimcilerin, etik yükümlülüklerinin farkında olma ve onları gerçekleştirme çabaları eğitimin niteliğini de doğrudan etkileyecektir (Aydın,2003).

2.11.3. Öğretmenlik Mesleğinde Etik

Eğitim ve öğretim insanoğlunun yeryüzüne geldiği ilk andan itibaren başlayan bir süreçtir. İlk başta aile üyeleri, kabile üyeleri ve büyükler tarafından gerçekleştirilmiştir. Daha sonra bilgiler artıp karmaşılaştıkça genç nesile bilgi aktaracak, özel bir kurumda (okul) ve görevi yalnızca öğretmek olan kişilerce (öğretmenlerce) yapılması benimsenmeye başlanmıştır. Bugün okulun ve öğretmenlik mesleğinin tarihçesi hakkında kesin bilgiler vermek mümkün olmamakla birlikte, öğrenme – öğretme işinin insanlık tarihi ile başladığını kabul edersek, öğretmenlik mesleğinin de dünyanın en eski mesleklerinden biri olduğunu söyleyebiliriz (Oktay, 1991).

Etik tüm mesleklerde olduğu gibi öğretmenlikte de önemli bir yere sahiptir. Çünkü eğitim “bireylerin davranışlarında kendi yaşantıları yoluyla istedik davranışları kazandırma süreci” olarak tanımlanmaktadır. Etikte bireyin davranışları ile ilişkili olduğundan, eğitimin verilmesinde görevli olan öğretmenlerin etik davranış geliştirmedeki etkileri çok büyüktür. (Karşlı, 2003, s.10). Öğrencilerde yaşantı çeşitliliği sağlama bakımından sınıftaki en önemli kişi öğretmendir. Bir sınıfta süregelen şeylerin çoğu doğrudan veya dolaylı olarak öğretmenle ilgilidir (Bela, 1969).

Eğitimde etiğin önemli bir yeri vardır. Öğretmenler giderek daha çok etik sorunla uğraşmaktadır. İnsan hakları kavramının toplumun gündeminde daha fazla yer alması, öğrenci hakları gibi kavramları da gündeme getirmiştir. Toplumun bilinç düzeyinin artmasıyla birlikte, öğretmen öğrenci ilişkileri daha ayrıntılı ele alınmaya ve değerlendirilmeye başlanmıştır. Öğretmenler öğrencilerle, velilerle, okul yöneticileri ve diğer öğretmenlerle ilişkilerinde, ”ne yapmalıyım”, ”bu doğru olur mu” soruları ile karşı karşıya kalmaktadır. Etik, başkaları hakkında ahlaki yargılarda bulunan, başka insanların eylemlerini öven ya da kınayan herkesle ilgilidir (Haynes, 2002).

Eğitimcilik, bireyleri ve toplumu doğrudan etkileyen, profesyonel düzeyde bir meslek alanıdır. Bundan dolayı mesleğin kalitesinin sağlanması için bu mesleği yürüten kişilerin, bu mesleğe uygun etik davranışlar gösterme gibi sorumlulukları vardır. Öğretmenlerin özellikle meslek sahalarına giren tüm konularda (öğrencilerle, meslektaşlarla ilişkiler, görevle ilgili sorumluluklar vb.) etik ilkeler çerçevesinde hareket etme gerekliliği toplumun eğitimi tabakasını oluşturan bu meslek mensuplarına bu konuda daha fazla sorumluluk yüklemektedir (Akdogan, 2003, s.309). Bu sorumluluklar, eğitimin amaçlarına ulaşmada izlenecek yöntemlerin belirlenmesi, öğrencilerle, velilerle, içinde yaşanılan toplumla, meslektaşlarla ilişkiler, görevle ilgili sorumluluklar vb. gibi birçok konuda gündeme gelebilmektedir. Öğretmenlik mesleği kendine has bir takım özellikleriyle, diğer tüm meslek gruplarından ayrılmaktadır. Bu özelliklerinden en önemlisi, öğretmenliğin diğer tüm mesleklerin öğreticisi olmasıdır. Öğretmenlik mesleği bu yönüyle, tüm toplumlarda saygı gören, yüksek statü atfedilen kutsal konumdadır ve bu mesleği sürdüren kişilerin de, yukarıda belirtilen sorumluluklar kapsamında, tüm

uygulamalarında etik ölçütlere uyma gerekliliği daha da önemli hale gelmektedir (Pelit ve Güçer, 2006).

Öğretmenin öğrencisinin ahlak yaşamı ile ilgilenmesi, aklaki duygularını geliştirmesi ve kendi davranışları ile ona örnek olması görüşüne hiç kimse karşı çıkmamaktadır. Bu görüş bir bakıma, birey davranışlarını şekillendirme anlamına gelen, eğitimin kendisinin ahlaki bir etkinlik olmasına dayanır (Gözütok, 1999). Öğretmen salt bilgi veren ya da öğreten kişi olmayıp, her türlü ahlaksal ve estetik güzellikleri yaşayan biridir. Bu şekilde iyi bir öğretmen öğrenciyi aydın, erdemli, karar verebilen ve kendi eylemine sahip çıkan bir yurttaş yapacak şekilde yetiştirir. Böylece insanların kendileri özgürleşebileceklerdir (Turgut, 2002).

Strike ve Soltis'e (1988) göre eğitimciler, bütün insanların varlık ve bütünlüğüne inanır, gerçeklerin peşinden gitmenin olağan üstü önemini kavrar, Mükemmelliğe bağlılık gösterir ve demokratik ilkeleri destekler. Bu amaçlara bağlılık gösterilmesi, herkesin eğitim fırsatlarından eşit olarak yararlanmasının garantisi, öğrenme ve öğretme özgürlüğü'nün korunması açısından vazgeçilmezdir. Eğitimci yüksek etik standartlara bağlı olma sorumluluğunu kabul eder.

Eğitimci, öğretim sürecine özgü sorumlulukların önemini kavrar. Öğrenciler, veliler, meslektaşlar ve toplumun diğer üyelerinin saygı ve güveninin elde edilmesi için olabilecek en üst düzeyde etik davranışlar sergilemeye çalışır ve bunu sürekli korur. Eğitimde Etik İlkeler bütün eğitimcilerin davranışlarını yargılamaları için standartlar oluşturur.

Amerikan Ulusal Eğitim Derneği (National Education Association) tarafından 1975 yılında kabul edilen Eğitim Profesyonellerinin Etik Kodları aşağıda verilmiştir (Strike ve Soltis, 1998, ix-xi).

İlke 1: Öğrenciye Bağlılık

Eğitimci, her öğrencinin toplumun değerli ve etkin bir üyesi olması için öğrencilerin potansiyelini ortaya çıkarmaya yardım etmek için çaba gösterir. Bununla birlikte eğitimciler sorgulayıcı ruhun teşvik edilmesi, bilginin kazanımı ve anlaşılması,

ulaşılmaya değer hedeflerin mantıklı şekilde formüle edilmesine teşvik etmek için çalışırlar.

Bu yükümlülükleri yerine getirmek için eğitimciler:

1. Öğrenciyi, öğrenme sürecindeki bağımsız eylemlerinden makul olmayan gerekçelerle alıkoyamazlar.
2. Makul olmayan gerekçelerle, farklı bakış açılarına sahip öğrencilerin görüşme taleplerini geri çeviremezler.
3. Öğrencinin gelişmesiyle ilgili metaryeli kasıtlı olarak gizleyemez ya da çarpıtamazlar.
4. Öğrencileri, öğrenim, sağlık, ya da güvenliklerine zarar verebilecek koşullardan koruyacaklardır.
5. Öğrenciyi kasıtlı olarak mahçup edecek ya da küçük düşürecek davranışlaramaruz bırakamazlar.
6. Öğrencilere ırk, din, renk, milliyet, medeni durum, politik ya da dinsel inançlar, toplumsal ya da kültürel kimlik veya cinsiyete dayalı ayrımcılık yapamayacakları gibi, bu nedenlerle:
 - a. Hiçbir öğrencinin herhangi bir programa katılmasını engelleyemezler.
 - b. Hiçbir öğrencinin yararlarına engel olamazlar.
 - c. Hiçbir öğrenciyi avantaj sağlayamazlar.
7. Kişisel çıkarları için öğrencilerle profesyonel ilişkilerini kullanamazlar.
8. Öğrencilere ilişkin gizli bilgileri yasal gereklilikler olmadıkça ya da profesyonel hizmetlerce gerekmedikçe açıklayamazlar.

İlke 2: Mesleğe Bağlılık

Eğitim mesleği, toplum tarafından en yüksek mesleki idealleri gerektiren güven ve sorumluluk içeren bir meslek olarak görülmektedir.

Bu inanişla eğitim mesleğinin hizmet kalitesi toplumu ve vatandaşları doğrudan etkiler. Eğitimci her çabasını mesleki profesyonel standartların yükseltilmesi, mesleki yargının uygulanmasını yerine getirmek için kullanmalıdır. Eğitimdeki saygıdeğer kişilerin

cezbedilmesini sağlayacak bir ortamı hazırlamalı ve eğitimin mesleki yeterliliğe sahip olmayan kişiler tarafından yapılmasını önlemeye yardımcı olmalıdırlar.

Bu yükümlülüklerini yerine getirmek için eğitimciler:

1. Mesleki pozisyonlara başvurularında kasıtlı olarak yanıltıcı açıklamalarda bulunmazlar ve yeterlilikleri ya da nitelikleri ile ilgili dökümanlarda sahtecilik yapmazlar.
2. Mesleki nitelikleri ile ilgili yanlış bildirimlerde bulunamazlar.
3. Karakteri, eğitimi ya da diğer bakımlardan saygı duyulmayan ve niteliksiz olarak bilinen kişilerin mesleğe girmesine yardım edemezler.
4. Belli bir pozisyon için başvuruda bulunan birisinin mesleki yeterliliği için bile bile yanıltıcı açıklamalarda bulunamazlar.
5. Eğitimci olmayan bir kişinin yetkisiz biçimde eğitim öğretim yapmasına yardım edemezler.
6. Yasal ya da mesleki zorunluluklar dışında meslektaşları ile ilgili olarak meslek içinde ulaştığı gizli belgeleri açıklayamazlar.
7. Bir meslektaşı hakkında yanlış ya da kötü niyetli açıklamalar yapamazlar.
8. Mesleki etkinlikler nedeniyle bir öğrenci hakkında edindiği gizli bilgileri, yasal ve mesleki zorunluluklar dışında başkasına açıklayamazlar.

Öğretmenlik yalnızca birtakım bilgilerin aktarılmasını kapsayan bir meslek olmanın ötesinde, genç nesillere değerler kazandırılması hedefini de içeren bir meslektir. Ancak burada önemli olan öğretmenlerin kendi değer sistemlerinin ne durumda olduğudur. Eğitim sürecinde kazandırılacak değerleri yönlendiren temel kılavuz meslek etiği ilkeleri olmalıdır (Aydın. 2003)

Aşağıda genel ve temel bir çerçevede öğretmenlik mesleğinin etik ilkeleri üzerinde durulmuştur (Aydın, 2003, ss.60-72)

1. **Profesyonellik:** Öğretmenlik meslek etiğinden söz edebilmek için öncelikle, öğretmenin mesleğinde başarılı olması gerekmektedir. Öğretmenlik mesleğinin gerektirdiği görevleri gerekli standartlar içinde yapabilecek yeterliliğe sahip olmayan bir öğretmenin, mesleğiyle ilgili etik ilkelerden bahsetmesi olanaksızdır. Profesyonel davranış örneklerine görevle ilgili bilgi, beceri ve tutumları eksiksiz kazanmış olmak, hizmette kaliteyi

sağlamak, kişisel yeteneklerini sonuna kadar kullanmak, mesleki yöntem ve teknikleri sürekli olarak geliştirme, fiziksel ve psikolojik açıdan iyi bir sınıf ortamı hazırlamak vb. verilebilir.

2. Hizmette sorumluluk: Eğitim öğretim hizmeti diğer mesleklerden farklı olarak bireylerin yaşamlarını ve dolayısı ile toplumun geleceğini doğrudan etkileyen bir meslek alanıdır. Bundan dolayı öğretmen bir kamu hizmeti olarak eğitimde üzerine düşen büyük sorumluluğun bilinci içinde olmalıdır.

3. Adalet: Öğretmen, her türlü eyleminde adil olmak ve öğrenciler arasındaki ilişkilerde de adaleti sağlamak sorumluluğuna sahip olmalıdır. Öğrencilere söz hakkının adil olarak paylaştırılmasından başlayıp, sınıf içi ve dışı etkinliklere katılıma kadar her türlü olayda adaleti sağlamakla yükümlüdür.

4. Eşitlik: Öğretmen eğitim ve öğretimde din, dil, ırk, cinsiyet ya da başarılı veya başarısız gibi ayrımlar yapmamalıdır. Tüm öğrencilere eşit şekilde davranma sorumluluğuna sahip olmalıdır.

5. Sağlıklı ve güvenli bir ortamın sağlanması: Öğrencinin en temel haklarında biri sağlıklı ve güvenli bir ortamda eğitim almaktır. Bundan dolayı öğretmen sınıf ortamında düzen ve disiplini sağlayarak, öğrenci sağlığını ve güvenliğini tehdit eden her türlü olumsuzluğun ortadan giderilmesiyle yükümlüdür.

6. Yolsuzluk yapmamak: Öğretmen çıkar uğruna maddi ya da manevi kazanç sağlayamaz.

7. Dürüstlük-doğruluk ve güven: Etik davranış başkaları ile ilişkilerde dürüst olmayı ve içtenliği gerektirir. Öğretmen bütün çalışma ve işlemlerinde tarafsız biçimde gerçeklerin peşinde gitmelidir. Öğretmen görevini yerine getirirken öğrencilerin özgüvenlerini geliştirmelidir. Bu öz güven onların toplumun güvenine ve saygısına layık olmalarını da sağlayacaktır.

8. Tarafsızlık: Öğretmen kendi kişisel düşüncelerinin etkisi altında kalmadan her türlü olaya tarafsız yaklaşmalıdır.

9. Mesleki bağlılık ve sürekli gelişme: Öğretmen, bir lider olarak hem kendi mesleki bağlılık ve gelişmesini hem de öğrencilerin mesleki bağlılık ve gelişmesini sağlamalıdır. Mesleğe bağlılık, meslekte gelişme ve ilerlemeye istekli olmalı, bu amaçla alana ilişkin her

türlü yayın ve haberleri izlemeli ve alanına ilişkin seminer, kurs ya da programlara katılmalıdır.

10. Saygı: Öğretmen kendine, öğrencisine, velisine ve meslektaşlarına karşı her türlü saygıyı göstererek onların da saygısını kazanmalıdır.

2.11.4. Öğretmenlik Mesleği Etik Kodları

Uygulamada farklı meslek gruplarına bakıldığında, her meslek grubu kendisiyle ilgili mesleki davranış kurallarını kendi geliştirmektedir. Karar verme aşamasında neyin doğru, neyin yanlış, neyin haklı, neyin haksız olduğunun belirlenmesine meslek etiği ilkeleri yardımcı olmaktadır ki, günümüzde mesleklere ilişkin geliştirilen mesleki etik kodları yaygınlaşma eğilimindedir (Akdogan, 2003).

Dünyanın çeşitli yerlerinde bulunan tüm meslek örgütleri, yayınladıkları etik kodlar ya da meslek etiği ilkeleri tarafsızlık, sorumluluk, mesleğe bağlılık, sevgi ve hoşgörü gibi genel kabul görmüş maddeler çerçevesinde şekillenmektedir. Bu maddeler çerçevesinde her meslek, kendi etik ilkelerini oluşturmaktadır. Texas Eğitim Bölümü tarafından hazırlanan eğitimcilerin etik ilkeleri dört başlık altında aşağıda yer almıştır.

A. Profesyonel sorumluluk: Eğitimciler, her öğrencinin potansiyelinin geliştirilmesini sağlayacak bir atmosferin yaratılması için çaba göstereceklerdir.

B. Mesleki etik davranışlar: Eğitimciler, dürüstlük konusunda örnek olarak, yasalara uyup, saygı göstererek eğitimciliğin saygınlığını korumaya gayret göstereceklerdir. Bu çerçevede eğitimcilerin uymaları gereken aşağıdaki ilkeler açığa çıkar (Aydın, 2003, s.73).

1. Eğitimciler okul bölgesinin veya eğitim kurumlarının resmi politikalarını kasıtlı olarak yanlış yorumlayamazlar ve bu politikalara kişisel tutum ve kanılarını karıştıramazlar.

2. Eğitimciler, bütün mali kaynakları dürüstlikle kullanacaklar ve finansman işlerinde doğruluk içinde davranacaklardır.

3. Eğitimciler, kurumsal ve mesleki imtiyazlarını kişisel ve partizan amaçlarla çıkar sağlamak amacı ile kullanamazlar.

4. Eğitimciler, mesleki kararlarını bozacak ya da etkileyecek bahşiş, hediye veya ayrıcalıkları kabul edemezler.

5. Eğitimciler, kendilerine bir avantaj sağlayacak herhangi bir hizmet ya da ayrıcalık sunamazlar.

6. Eğitimciler kayıtlar üzerinde değişiklik yapamazlar ya da başkalarını bu tür davranışlara yönlentemezler.

C. Mesleki Uygulama ve Performans: Eğitimciler, yasa veya yönetmeliklere göre kurumun yapısını dikkate alarak öğretmen seçiminde aşağıdaki ilkelere uyacaklardır (Aydın, 2003, s.74);

1. Öğretmen olarak, yükseköğretim kurumlarından mezun olmuş alanının eğitimi almış kişiler atanacaktır. Ayrıca yasal sözleşmelere ya da atamalarındaki maddelere bağlı kalacaklardır.

2. Öğretmenler, atandıkları görevi yerine getirecek toplumsal sağduyu, bedensel dayanıklılık ve zihinsel sağlığa sahip olanlardan seçilecektir.

3. Öğretmenler, öğrenme ile ilgili amaçları gerçekleştirebilmek için öğretim yapacaklardır başka bir işle görevlendirilmemelidirler.

4. Öğretmenler, mesleki açıdan sürekli kendilerini geliştiren kişiler olmalıdırlar.

5. Öğretmenler yürürlükte olan kanunlara, yönetmeliklere ve okul politikalarına uygun davranacaklardır.

D. Meslektaşlara Karşı Etik Davranışlar: Eğitimciler, meslektaşları ile olan ilişkilerinde etik açıdan örnek olacaklar, bütün meslektaşlarına eşit ve adil davranacaklardır. Bu bağlamda aşağıdaki ilkelere uymalıdırlar (Aydın, 2003, s.75);

1. Eğitimciler, çalışanları ile ilgili gizli bilgileri yasal olarak ya da mesleki amaçlarla gerekli olmadıkça açıklayamazlar.

2. Eğitimciler, çalışanları ve kurumları hakkında kasıtlı olarak çarpıtılmış açıklamalar yapamazlar.

3. Eğitimciler, çalışanlarının politik ve yurttaşlık hakları ile ilgili uygulamalara ve sorumluluklarına karışamazlar.

4. Eğitimciler, çalışanlar arasında ırk, renk, ulusal ve etnik köken, yaş, cinsiyet, ya da medeni durumuna göre ayrımcılık, taciz ve baskı yapılamazlar.

5. Eğitimciler, kasıtlı olarak çalışanlarının mesleki hak ve ayrıcalıklarını kullanmalarını engelleyemez ya da reddedemezler.

6. Eğitimciler, çalışanlarının mesleki kararlarını etkilemek için özel davranışlarda bulunamazlar ve zorlayıcı araçlar kullanamazlar.

E. Öğrencilere Karşı Etik Davranışlar: Toplumun gözünde güven duyulan kişiler olmak için, toplumun geleceğini şekillendiren öğrencilere karşı aşağıdaki ilkelere uymak zorundadırlar (Aydın, 2003, s.76);

1. Eğitimciler, her öğrenci ile saygılı, düşünceli ve adil bir yaklaşım içinde ilgilenenler ve disiplin sorunlarına okul kurul politikaları ve yasalara uygun çözümler arayacaklar.

2. Eğitimciler, kasıtlı olarak öğrencilerin aleyhine davranışlarda bulunamazlar.

3. Eğitimciler, yasal ve mesleki gereklilikler nedeniyle açıklama zorunluluğu olmadıkça, öğrencilere ilişkin gizli bilgileri açıklayamazlar.

4. Eğitimciler, öğrencilerin bedensel ve zihinsel sağlığına ya da güvenliğine zarar veren öğrenme koşullarından korunması için gerekli çabayı gösterecekler.

5. Eğitimciler, gerçekleri çarpıtmadan sunmaya çaba gösterecekler.

6. Eğitimciler, öğrencilerin bir programa katılmasını engelleyemezler, öğrencinin bazı burs ve diğer kaynaklardan ya da avantajlardan yararlanmalarını ırk, renk, cinsiyet, engellilik, ulusal köken ya da medeni durumu yüzünden kısıtlayamazlar.

7. Eğitimciler, makul bir neden olmadıkça, öğretim sürecinde öğrencinin bağımsız eylemlerini kısıtlayamaz ve öğrencilerin farklı bakış açılarını reddedemezler.

F. Aile ve topluma karşı etik davranışlar: Eğitimciler, kurumun etkileşimde olduğu kişilerle işbirliği yaparlar (Aydın, 2003, s.77);

1. Eğitimciler, öğrencinin yararına olacak konularda ailelerle işbirliği yapmak ve bilgi almak için gerekli çabayı gösterirler.

2. Eğitimciler, toplum kültürünü ve okuldaki öğrencilerin ev ortamını tanımak ve anlamak için çaba gösterirler.

3. Eğitimcilerin, okul-halk ilişkilerinde olumlu bir rol oynayacakları açıktır.

Öğretmenler yeni nesilleri yetiştirirken önce kendilerindeki bazı eksikleri fark etmeli ve bunları düzeltilmelidirler. Öğretmen en başta adil, dürüst, saygılı, sevgi dolu olmalıdır. Bunların dışında örgütüne okuluna yasalara bağlı, insan haklarına inanan ve insanlara değer veren güven verici bir karaktere sahip olmalıdır. Mesleki anlamda yeterliliklerini sağlamış kendini mesleki anlamda geliştiren ve bu kutsal mesleğin ne kadar

büyük bir sorumluluk gerektirdiğinin bilincinde olmalıdır. Öğretmenin bu önemi tüm öğrenim basamakları için geçerlidir. Şöyle ki herhangi bir eğitim sistemi içinde öğretmenin merkezi bir yer işgal ettiği tartışma götürmez bir gerçektir (Önerel, 2005, s.18).

Lehr'in (2003), Purkey ve Siegel'den (2003) aktardığına göre çağrısız (invitational) eğitim, öğretime olumlu yönde sosyal değişim için bir güç kaynağı olarak bakan bir paradigmayı yansıtır. Bu uygulama kurumlara, öğretmeni sınıf içinde etik ve ahlaki lider olarak hazırlayan bir kuruluş olmalarını önerir. Bu model, öğrencileri kontrol etme ve birinin diğeri üzerine baskı kurduğu sınıf düzeni yerine, işbirliği, iletişim ve bağımsızlığa (connectedness) odaklanır. Çağrısız eğitim, saygı, güven, iyimserlik ve gönüllülük (kasıtlılık) olmak üzere dört temel ilkedен oluşur.

Güvenin, çağrısız öğretimde çok önemli bir yeri vardır çünkü güven insanların birbirlerine ihtiyacı olduğu, birbirlerine bağlı oldukları fikrini kabul eder. Güvenin olduğu yerde risk alma vardır, risk almanın olduğu yerde ise gelişimin olduğu söylenebilir.

İyimserlik, insanların, tüm alanlarda kullanmadıkları potansiyellere sahip oldukları inancıdır. İnsanların tüm alanlarda güçlendirilmesi felsefesine inanır.

Kasıtlılık, deneyime anlam kazandıran yapı olarak tanımlanmaktadır. Öğretmenler, öğrencilerin öğrenme sürecinde daha fazla kalmalarını ve daha fazla öğrenmelerini sağlayacak koşulları oluşturacak güce sahiptirler. Öğretim bu koşulları kasıtlı olarak oluşturma işidir ve yaygın anlamı ile iyi öğretim, hem niyet hem de hareket gerektirir. Tüm öğrencilere saygı gösterirler ve tüm öğrencileri için yüksek beklentilere sahiptirler. Öğrencilerin sergilemeleri gereken davranışlara modellik yaparlar (Lehr, 2003; Akt: Şirin, 2005, s.314).

Öğretmenin bu son derece önemli rolünü şu cümle belirtmektedir. "Kafanın kafa üzerinde ve şahsiyetin şahsiyet üzerindeki etkilerinin yerine geçebilecek bir şey henüz bulunmamıştır. " Modern eğitim bilimi de öğretmenin öğretim işinde yerine getirdiği bu rolün önemine değinmektedir. Öğretim sadece kuru bilgilerin aktarılması değildir. Okula karşı, topluma karşı, arkadaşlara karşı sevgi, saygı, onları tanıma hep öğretmen aracılığıyla kazanılır. Tavırlar, düşünce biçimleri, dünya görüşlerinin oluşmasında öğretmen birinci derecede role sahiptir. Özet olarak, öğrenci kişiliğinin gelişimi ve oluşması öğretmen sayesinde, öğretmenle öğrencilerin kuracağı ilişkiler sayesinde (Hesapçioğlu, 1998).

Toplum içinde etik davranışlar sergilemesini istediğimiz öğrencilerin önce etik davranışları öğrenmesi gerekmektedir. Bu görev öğrencilerin eğitim ve öğretimlerinden büyük oranda sorumlu olan öğretmenlere düşmektedir. Bu görevin öğretmenler tarafından başarıyla yerine getirilmesi için öncelikle öğretmenlerin etik ilkelere uygun bir şekilde davranmayı içselleştirmiş olmaları gerekir. Bu nedenle öğretmen yetiştiren üniversitelerde görev yapan eğitimcilerin müfredat hedefleri ile öğretimin ahlaki yönlerini bütünleştirmeleri gerektiği söylenebilir (Şirin, 2005).

Özellikle eğitimin ilk basamağı olan ilköğretim aşamasındaki öğretmenlerin bu konuda daha dikkatli ve titiz davranmaları gerekmektedir. Çünkü her türlü etiksel davranışı gözlemleyip örnek aldıkları bu dönemde, etik değerlerle yoğrulan öğrenci kişilikleri, yetişkin olduklarında onlara toplumsal ilişkilerinde rehber olacaktır. Bu şekilde hayata etik pencereden bakmayı öğrenmiş olacaklardır. Öğretmenlik mesleğinde her ne kadar uyulması gereken etik davranışlar mevcutsa, etik dışı davranışların olduğu da unutulmamalıdır. Yapılan birçok araştırmada ortak olarak ulaşılan sonuçlara göre öğretmenlik mesleğinde etik olmadığı düşünülen davranışlar şu şekilde sıralanabilir (Ateş, 2012, ss.13-14):

- Okula ait parayı, araç-gereci, veli olanaklarını kişisel amaçlı kullanmak,
- Öğrenciyle cinsel yakınlık kurmak,
- Öğrenciyle ilişkilerde ayırım yapmak,
- Öğrenci değerlendirmesinde yanlı davranmak,
- Okula içkili gelmek, küfürlü konuşmak,
- Okulda kaba ve saygısız davranmak,
- Öğrencilerin sırlarını başkalarına anlatmak,
- Meslektaşlarıyla ilgili dedikodu yapma, yalan söylemek,
- Öğrencilerin haklarının çiğnenmesine duyarsız kalmak,
- Öğrencilere fiziksel ceza vermek,

- Kavga etmek,
- Ders süresini özel işlerde kullanmak,
- Öğrenciye baskıcı davranmak,
- Öğrencilerle laubali ilişkiler kurmak,
- Kararlarında tutarsız davranmak,
- Derste ideolojik görüşünü yansıtmak,
- Hasta olmadığı halde rapor almak,
- Öğretime ilişkin sorunları başkalarına yıkmak,
- İşinde özensiz olmak, mesleğini sevmediğini belli etmek,
- Kendisini sadece dersten sorumlu tutmak,
- Öğrenci veya veliden hediye kabul etmek, öğrenci ve velilere bir şeyler satmak,
- Öğrencinin göreceği yerde sigara içmek,
- Yönetmeliklere aykırı davranmak,
- Öğrencilere fiziksel olmayan ceza vermek,
- Öğrencisine özel ders vermek, (Ateş, 2012, s.13-14).

Sınıf içerisinde öğretmenlerin öğrencilere rol model olmaları gerektiği tüm eğitimciler tarafından benimsenen ortak bir görüştür. Bu açıdan öğretmenlerin çocuk üzerindeki etkileri çok önemlidir. Çocuk kendine örnek aldığı kişilerin davranışlarını taklit etmektedir. Bundan dolayı çocuklar üzerinde ailelerinden sonra en büyük etkiye sahip kişiler öğretmenlerdir (Karataş, 2013).

Bu nedenle öğretmenler yukarıda açıkladığımız etik dışı davranışlardan kaçınarak kendilerine meslek etiğini rehber edinmelidirler. Bu bilincin gelişmesi, öğretmenlerin mesleklerinin her döneminde meslek etiği ile ilgili eğitim almalarıyla sağlanabilecektir.

Yaptığımız araştırmada ilköğretim sınıf öğretmenlerinin etik dışı davranışlara ilişkin nasıl bir bakış açısına sahip oldukları belirlenmek istenmiş ve bunun doğrultusunda öğretmenlerin etik ilkelere ne derecede önem verdikleri ve meslek hayatlarında uyguladıkları saptanmaya çalışılmıştır. Sonuç olarak da mesleki etik ilkekerin geliştirilmesi için yapılabilecek çalışmalar hakkında önerilerde bulunulmuştur.

BÖLÜM III.

3. YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Sınıf öğretmenlerinin, öğretmenlik mesleği ile ilgili etik olmayan davranışlara ilişkin algılamalarını konu alan bu çalışma betimsel bir çalışmadır. Öğretmenlik mesleği ile ilgili (öğrencilerle ilişkiler, görevle ilgili sorumluluklar, meslektaşlarla ilişkiler) etik olmayan davranışlara ilişkin söz konusu ölçek, konuyla ilgili yapılmış araştırmalar (Engle ve Smith, 1990; Shenan, 1994; Aydın, 2002; Ei ve Bowen, 2002), geliştirilmiş ölçekler taranarak Pelit ve Güçer tarafından oluşturulmuştur.

Araştırmada kullanılan ölçek, 5'li likert türü ölçeğe göre tasarlanmış olup, 5'li ölçekteki ifadelerin kodlanması; "1:tamamıyla etik, 2:kısmen etik, 3:kararsızım, 4:kısmen etik dışı ve 5:tamamıyla etik dışı" olarak yapılmıştır. Uygulanan ölçek, Pelit ve Güçer (2006) tarafından "Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğiyle İlgili Etik Olmayan Davranışlara İlişkin Algılamaları" araştırmalarında kullanılan ölçekten alınmıştır. Sınıf öğretmenlerinin, öğretmenlik mesleği ile ilgili etik olmayan davranışlara ilişkin algılamalarıyla ilgili ölçek, öğrencilerle ilişkiler, meslektaşlarla ilişkiler, görevle ilgili sorumluluklar başlıkları altında toplam 32 ifadeden oluşmaktadır. Öğretmenlere uygulanacak kişisel bilgiler bölümü araştırmacı tarafından hazırlanmıştır.

3.2. Araştırma Evreni ve Örneklem

Araştırmanın evrenini İzmir İl Milli Eğitim'e bağlı merkez ilçelerdeki okullarda görev yapan sınıf öğretmenleri oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini okullara kolay erişilebilmesi açısından ulaşılabilir örneklem yöntemi ile oluşturulmuştur. Örneklem İzmir Büyükşehir kapsamında bulunan ilçelerdeki ilköğretim okullarında görev yapan 171 sınıf öğretmeninden oluşmaktadır.

Tablo 2. Araştırma Kapsamında Anket Uygulanan Okullar

OKULLAR	
Bayraklı Osmangazi İlkokulu	Çiğli İsmail Rahmi Karadavut İlkokulu
Bayraklı Muzaffer Taşdemir İlkokulu	Çiğli Kemal Hadımlı Ortaokulu
Bayraklı Cemile Atlas İlkokulu	Çiğli Büyük Çiğli İlkokulu
Bayraklı Merkez İlkokulu	Karşıyaka Örnekköy İlkokulu
Bornova Yeşilçam İlkokulu	Karşıyaka Mavişehir İlkokulu
Bornova Doktor Cavit Özyeğin İlkokulu	Karşıyaka Emlak Bankası İlkokulu
Bornova Mehmet Akif Ersoy İlkokulu	Karşıyaka Zübeyde Hanım İlkokulu
Bornova İsmet Sezgin İlkokulu	Karşıyaka Özgiller Dalan İlkokulu
Buca Hüseyin Avni Ateşoğlu İlkokulu	Konak Yıldırım Kemal Bey İlkokulu
Buca Çamlıkule İlkokulu	

3.3.Verilerin Çözümlemesi

Analize tabi tutulan ölçekteki, öğretmenlerin kişisel özelliklerine ilişkin bilgiler yüzde frekans yöntemi kullanılarak çözümlendi, öğretmenlerin etik algılamalarıyla ilgili ölçekte verilen her boyuta (öğrenci ile ilişkiler, görev ile ilgili sorumluluklar, meslektaşlarla ilişkiler) ilişkin ifadelerle ilgili görüşlerin yüzde, frekans ve aritmetik ortalamaları hesaplandı.

İlköğretim sınıf öğretmenlerinin, öğretmenlik mesleği ile ilgili etik olmayan davranışlara ilişkin algılamalarıyla ilgili olarak, cinsiyet ve medeni durum, verilen boyutlarla ilgili etik algılamalarında herhangi bir farklılık olup olmadığı t- testi; kıdem, mezun olunan okul türü kişisel değişkenlerine ilişkin etik algılamalarında herhangi bir farklılık olup olmadığı ise tek faktörlü varyans analizi (ANOVA) ile analiz edilmiştir. Söz konusu analizler SPSS 17.0 for windows programı kullanılarak yapılmıştır.

BÖLÜM IV

4.ARAŞTIRMA İLE İLGİLİ BULGULAR VE DEĞERLENDİRME

Bu bölümde İlköğretim sınıf öğretmenlerinin öğretmenlik mesleği ile ilgili etik olmayan davranışlara ilişkin görüşlerinin saptanmasına yönelik bulgulara ve değerlendirmelere yer verilmiştir.

4.1. Araştırmaya Katılan İlköğretim Sınıf Öğretmenlerinin Kişisel Bilgilerine İlişkin Bilgiler

Tablo 3. Araştırmaya Katılan İlköğretim Sınıf Öğretmenlerinin Demografik Özellikleri

DEĞİŞKENLER		N	(%)
Cinsiyet	Kadın	107	62,6
	Erkek	64	37,4
Kıdem	1-5 yıl	7	4,1
	6-10 yıl	29	17,0
	11-15 yıl	27	15,8
	16-20 yıl	40	23,4
	20 yıl ve üstü	68	39,8
Medeni Durum	Evli	143	83,6
	Bekar	28	16,4
Mezun Olunan Okul Türü	Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Bölümü	85	49,7
	Eğitim Fakültesini Diğer Bölümler	14	8,2
	Eğitim Enstitüsü	15	8,8
	Eğitim Yüksek Okulu	26	15,2
	Diğer Fakülteler	31	20,1

Araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinin 107'si (62,6) kadın, 64'i (37,4) erkektir. Sınıf öğretmenlerinin 7'si (4,1) 1-5 yıl arası, 29'u (17,0) 6-10 yıl arası, 27'si (15,8) 11-15 yıl arası, 40'ı (23,4) 16-20 yıl arası, 68'i (39,8) 21 ve üstü yıllar arası öğretmenlik mesleğini yapmaktadır. Buradan görülüyor ki İzmir Türkiye'de sayılı büyükşehirlerden

olduğu için hizmet puanı esasına göre çalışan öğretmenlerin çoğunluğu kıdemli öğretmenlerden oluşmaktadır. Öğretmenlerin 143'ü (83,6) evli, 28'i (16,4) bekaardır. Araştırmaya katılan öğretmenlerin 85'i (49,7) eğitim fakültelerinin sınıf öğretmenliği bölümünden mezun olmuş, 14'ü (8,2) eğitim fakültelerinin diğer bölümlerinden mezun olmuş, 15'i (8,8) eğitim enstitüsünden mezun olmuş, 26'sı (15,2) eğitim yüksekokulundan mezun olmuş, 31'i (18,1) üniversitelerin eğitim ile ilgili olmayan diğer bölümlerinden mezun olmuştur.

4.2. İlköğretim Sınıf Öğretmenlerinin Öğretmenlik Mesleği İle İlgili Etik Olmayan Davranışlara İlişkin Algılamaları İle İlgili Bulgular

Tablo 4. İlköğretim Sınıf Öğretmenlerinin Öğrencilerle İlişkilerde Etik Olmayan Davranışlara İlişkin Algılamaları Betimsel İstatistikleri

Öğrencilerle İlişkiler	Tamamıyla Etik (1)		Kısmen Etik (2)		Kararsız (3)		Kısmen Etik Dışı (4)		Tamamıyla Etik Dışı (5)		Standart sapma	Aritmetik ortalama
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
1. Not karşılığında maddi çıkar sağlamak.	-	-	-	-	-	-	1	0,6	170	99,4	,08	4,99
2. Bireysel işler için öğrencileri kullanmak	-	-	6	3,5	2	1,2	38	22,2	125	49,6	,68	4,65
3. Akraba veya tanıdık öğrencilere ayrıcalıklı muamele etmek.	-	-	1	0,6	2	1,2	11	6,4	157	91,8	,39	4,89
4. Derslerine girilmeyen akraba veya tanıdık öğrencilerin ders geçmelerinde meslektaşlarından kolaylık sağlamalarını istemek.	-	-	-	-	1	0,6	20	11,7	150	87,7	,35	4,87
5. Kendi ideolojik görüşleri doğrultusunda öğrenciyi yönlendirmeye çalışmak.	1	0,6	3	1,8	9	5,3	23	13,5	135	78,9	,71	4,68
6. Derslerine girilen öğrencilere ders harici para karşılığında özel ders verebileceğini söylemek (talep etmek).	-	-	7	4,1	9	5,3	21	12,3	134	78,4	,76	4,65
7. Okul dışındaki hareketlerini tasvip etmediği herhangi bir öğrenciyi sınıf ortamında deşifre etmek.	-	-	7	4,1	9	5,3	44	25,7	111	64,9	,78	4,51
8. Öğrencinin bazı burs ve diğer kaynaklardan ya da avantajlardan	1	0,6	-	-	1	0,6	4	2,3	165	96,5	,37	4,94

yararlanmalarını ırk, din, cinsiyet, engellilik, ulusal köken ya da medeni durumu yüzünden engellemek.													
9. Öğrencilere fiziksel ceza vermek.	-	-	4	2,3	7	4,1	48	28,1	112	65,5	,69	4,57	

Tablo 4 incelendiğinde görüldüğü üzere, ilköğretim sınıf öğretmenlerinin, öğrencilerle ilişkiler alanındaki etik dışı uygulamaları genellikle onaylamadıkları görülmektedir. Öğretmenlerin verdiği cevapların geneli (ifadelerle ilişkin aritmetik ortalamalara bakıldığında anlaşıldığı üzere) “kısmen etik dışı” ve/veya “tamamiyle etik dışı” seçeneklerinde yoğunlaşmaktadır. Öğrencilerle ilişkiler incelendiğinde “Not karşılığında maddi çıkar sağlamak” ifadesi (4,99) araştırmaya katılan öğretmenlerin neredeyse tamamı tarafından hiç etik bulunmamıştır. “Derse girilmeyen akraba ve tanıdık öğrencilerin ders geçmelerinde meslektaşlarından kolaylık sağlamalarını istemek” (4,87) “Akraba ve tanıdık öğrencilere ayrıcalıklı muamele etmek” (4,89) ve “Öğrencinin bazı burs ve diğer kaynaklardan ya da avantajlardan yararlanmalarını ırk, din, cinsiyet, engellilik, ulusal köken ya da medeni durumu yüzünden engellemek” (4,94) ifadeleri araştırmaya katılan öğretmenlerin çoğunluğu tarafından etik dışı bulunmuştur. Bulgulara bakıldığında tüm öğrencilerin eğitim hakkına sahip olduğu ve hiç bir şekilde ayrımcılık yapılmasının söz konusu olmadığı, tüm öğretmenler tarafından desteklenmektedir.

Tablo 5. İlköğretim Sınıf Öğretmenlerinin Öğretmenlik Mesleği (Görevle İlgili Sorumluluklar) ile ilgili Etik Olmayan Davranışlara İlişkin Algılamaları Betimsel İstatistikleri

Öğrencilerle İlişkiler	Tamamiyle Etik (1)		Kısmen Etik (2)		Kararsız (3)		Kısmen Etik Dışı (4)		Tamamiyle Etik Dışı (5)		Standart sapma	Aritmetik ortalama
	f	%	f	%	F	%	f	%	f	%		
10. Çalışma saatleri içerisinde kişisel işlerle ilgilenmek	-	-	-	-	8	4,7	44	25,7	119	69,6	,57	4,65
11. İşe gelmemek için gerçeğe aykırı mazeret bildiriminde bulunmak.	-	-	-	-	8	4,7	35	20,5	128	74,9	,55	4,70
12. Okulun fiziksel kaynaklarını (malzeme, araç-gereç vb.) kişisel amaçlar için kullanmak.	-	-	5	2,9	4	2,3	32	18,7	130	76,0	,67	4,68

13. Geçerli mazeret dışında iş saatlerini ihlal etmek (Öğle tatilini uzatma, geç gelme, erken ayrılma)	-	-	1	0,6	2	1,2	18	10,5	150	87,7	,43	4,85
14. Kayıtlar üzerinde değişiklik yapmak veya meslektaşlarını buna yöneltmek.	-	-	-	-	-	-	9	5,3	162	94,7	,22	4,95
15. Öğrencisine ait gizli tutulması gereken bilgileri-sırları (maddi durum, özel bir hastalık vb..) diğer öğrenciler önünde açıklamada bir sakınca görmemek.	-	-	-	-	1	0,6	9	5,3	161	94,2	,32	4,93
16. Okula alkol alarak veya uyuşturucu herhangi bir madde kullanarak gelmek	-	-	1	0,6	-	-	2	1,2	167	97,7	,27	4,98
17. Okula ait parayı kişisel işler için kullanmak.	-	-	-	-	1	0,6	4	2,3	165	96,5	,23	4,97
18. Yıllık ve/veya günlük planlarda belirtilen konuların öğrencilere aktarılmasında, olanak olduğu halde öğrencilerin konuyu daha iyi anlamalarını sağlayacak materyalleri (tepegöz, projeksiyon vb) fazla iş yükü getirir diye kullanmaktan kaçınmak.	1	0,6	2	1,2	8	4,7	48	28,1	112	65,5	,69	4,57
19. Sınıfta argo terim kullanmaktan çekinmemek.	1	0,6	1	0,6	3	1,8	20	11,7	146	85,4	,55	4,81
20. İçinde yaşadığı toplumun kültürel değerleriyle alay edercesine beyanlarda bulunmak.	-	-	1	0,6	2	1,2	18	10,5	150	87,7	,43	4,85
21. Öğrencinin velisinden, öğrencinin ders geçmesi karşılığında bireysel veya kurumsal çıkar sağlayıcı herhangi bir şey talep etmek. (Veli olanaklarını kişisel çıkar için kullanmak)	-	-	3	1,8	4	2,3	8	4,7	156	91,2	,53	4,85
22. Okul veya kendi adına velilere herhangi bir şey satma girişiminde bulunmak.	-	-	2	1,2	6	3,5	21	12,3	142	83,0	56	4,77

Tablo 5 incelendiğinde sınıf öğretmenlerinin öğretmenlik mesleği (görevle ilgili sorumluluklar) alanındaki etik dışı uygulamaları Tablo 4 de olduğu gibi “kısmen etik dışı” ve “etik dışı” seçeneklerinde yoğunlaşmış. Sınıf öğretmenleri yıllık ve günlük planlarda belirtilen konuların öğrencilere aktarılmasında, olanak olduğu halde öğrencilerin konuyu daha iyi anlamalarını sağlayacak materyalleri (tepegöz, projeksiyon vb.) fazla iş yükü getirir diye kullanmaktan kaçınmayı 4, 57 ortalama ile diğer maddelere göre daha etik ve yapılabilir bulmuşlardır.

Tablo 6. İlköğretim Sınıf Öğretmenlerinin Meslektaşlarla İlişkiler ile ilgili Etik Olmayan Davranışlara İlişkin Algılamaları Betimsel İstatistikleri

Öğrencilerle İlişkiler	Tamamıyla Etik (1)		Kısmen Etik (2)		Kararsız (3)		Kısmen Etik Dışı (4)		Tamamıyla Etik Dışı (5)		Standart sapma	Aritmetik ortalama
	f	%	F	%	f	%	f	%	f	%		
23. Kendi yaptığı bir hatayı meslektaşlarına yüklemeye çalışmak	-	-	-	-	-	-	7	4,1	164	95,9	,20	4,96
24. Herhangi bir meslektaşı hakkında sınıfta olumsuz açıklamalarda bulunmak.	-	-	-	-	-	-	10	5,8	161	94,2	,24	4,94
25. Meslektaşları ile ilgili gizli bilgi-belgeleri yasal veya mesleki amaçlarla gerekli olmadığı halde açıklamak	-	-	2	1,2	1	0,6	9	5,3	159	93,0	,42	4,90
26. Meslektaşlarıyla ilişkilerinde ideolojik-partizan vb. gibi nedenlerle araya mesafe koymaya çalışmak	5	2,9	8	4,7	12	7,0	35	29,5	111	64,9	,10	4,40
27. Meslektaşlarının mesleki kararlarını etkilemek için zorlayıcı araçlar kullanmak	-	-	-	-	1	0,6	14	8,2	156	91,2	,31	4,91
28. Meslektaşlarıyla ilişkilerinde cinsiyet ayrımı gözetmek	-	-	-	-	1	0,6	17	9,9	153	89,5	,33	4,89
29. Meslektaşlarına karşı konuşmalarında devamlı suretle üstünlük sağlamaya çalışmak	-	-	2	1,2	1	0,6	15	8,8	153	89,5	,45	4,87
30. Herhangi bir meslektaşı hakkında başka bir meslektaşına olumsuz yargı-açıklamalarda bulunmak.	-	-	1	0,6	6	3,5	30	17,5	134	78,4	,55	4,74
31. Meslektaşının başarısını kendine mal etmek	1	0,6	-	-	1	0,6	8	3,2	161	94,2	,38	4,92
32. Okul yönetimine meslektaşı hakkında devamlı olarak olumsuz görüşlerde bulunmak	-	-	-	-	2	1,2	15	8,8	154	90,1	,35	4,89

Tablo 6 incelendiğinde ilköğretim sınıf öğretmenlerinin meslektaşlarla ilişkilerinde etik olmayan davranışlara ilişkin görüşlerinde dikkat çeken 4,40 ortalama ile “Meslektaşlarıyla ilişkilerinde ideolojik-partizan vb gibi nedenlerle araya mesafe koymak”

maddesinin diğer maddelere göre daha düşük ortalamaya sahip olduğudur. Yukarıdaki bulgu, öğretmenlerin ideolojik görüşlerinin onların meslektaşlarıyla olan ilişkilerini dikkate değer şekilde etkilediğini göstermektedir. Öğretmenler farklı ideolojik görüşlere sahip meslektaşlarıyla olan ilişkilerinde araya mesafe koymayı etik bulmuşlardır.

4.3. İlköğretim Sınıf Öğretmenlerinin Öğretmenlik Mesleği İle İlgili Etik Dışı Davranışlara İlişkin Algulamalarının Kişisel Özelliklerine Göre Karşılaştırılması

Yapılan araştırmada ilköğretim sınıf öğretmenlerinin öğretmenlik mesleği ile ilgili etik olmayan davranışlara ilişkin algulamaları cinsiyet, kıdem, medeni durum ve mezun olunan okul türü değişkenlerine bakılarak yapılmıştır.

İlk olarak, sınıf öğretmenlerinin, cinsiyetlerine göre etik dışı davranışlara ilişkin algulamalarda herhangi bir farklılık olup olmadığı, aşağıdaki hipotez aracılığıyla, t-testi kullanılarak analiz edilmiştir.

H₀: İlköğretim sınıf öğretmenlerinin, öğrencilerle ilişkiler, görevle ilgili sorumluluklar ve meslektaşlarla ilişkiler kapsamındaki etik dışı davranışlara ilişkin algulamalarda cinsiyetlerine göre farklılıklar göstermemektedir.

Öğrencilerle ilişkiler boyutunda cinsiyetler arasındaki görüş farklılığını ölçmek için kullanılan bağımsız gruplar t-testi parametrik bir test olduğundan parametrik test varsayımı olan evren varyanslarının homojenliği levene testi ile test edilmiştir. Levene test istatistiği sonucunda (F=0,015; p>0,05) evren varyansları homojen bulunmuştur. Yapılan bağımsız gruplar için t-testi sonuçları Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7. İlköğretim Sınıf Öğretmenlerinin Cinsiyete Göre Öğrencilerle İlişkilerde Etik Dışı Davranışlarla İlgili Görüşlerin Karşılaştırılmasına İlişkin Yapılan T- Testi Sonuçları

	CİNSİYET	N	\bar{X}	S	sd	t	p
Öğrencilerle ilişkiler	KADIN	107	43,00	2,51	169	1,58	,117
	ERKEK	64	42,38	2,50			

Tablo 7’de görüldüğü üzere, sınıf öğretmenlerinin öğrencilerle ilişkiler boyutunda cinsiyete göre etik algılamaları arasında farklılık olup olmadığını bulmak için yapılan bağımsız gruplar t-testi sonucu $t(169)=1,58$; $p>0,05$ olduğundan H_0 hipotezi kabul edilmiştir. Yani kadın ve erkek sınıf öğretmenlerinin öğrencilerle ilişkiler boyutunda etik olmayan davranışlara ilişkin algılamalarında 0,05 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur. Bu bulgu Pelit ve Güçer, (2006)’in cinsiyetin öğretmen adaylarının etik algılamalarındaki etkisini ortaya koymaya yönelik yürüttükleri araştırma sonuçlarıyla örtüşmemektedir. Araştırmacılar yaptıkları araştırmada öğrencilerle ilişkiler boyutunda cinsiyetler arasında anlamlı bir fark olduğunu ortaya koymuşlardır.

Görevle ilgili sorumluluklar boyutunda cinsiyetler arasındaki görüş farklılığını ölçmek için kullanılan bağımsız gruplar t-testi parametrik bir test olduğundan parametrik test varsayımı olan evren varyanslarının homojenliği Levene testi ile test edilmiştir. Levene test istatistiği sonucunda ($F=4,954$; $p<0,05$) evren varyansları homojen bulunmamıştır. Varyansların homojen olmadığı durumlarda kullanılan puanlar dikkate alınarak yapılan t-testi sonuçları aşağıdaki Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8. İlköğretim Sınıf Öğretmenlerinin Cinsiyete Göre Öğretmenlik Mesleğinde (Görevle İlgili Sorumluluklar) Etik Dışı Davranışlarla İlgili Görüşlerin Karşılaştırılmasına İlişkin Yapılan T- Testi Sonuçları

	CİNSİYET	N	\bar{X}	S	sd	t	p
Görevle İlgili Sorumluluklar	KADIN	107	63,06	,260	112	2,70	,008*
	ERKEK	64	61,73	,414			

Tablo 8’de görüldüğü üzere, sınıf öğretmenlerinin görevle ilgili sorumluluklar boyutunda cinsiyete göre etik algılamaları arasında farklılık olup olmadığını bulmak için yapılan bağımsız gruplar t-testi sonucu $t(112)=2,70$; $p<0,05$ olduğundan H_0 hipotezi red edilmiştir. Bulunan sonuçlara göre 0,05 anlamlılık düzeyinde kadın ($\bar{X}=63,06$) ve erkek ($\bar{X}=61,73$) öğretmenlerin görevle ilgili sorumluluklar boyutunda etik algılamaları

arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Bu sonuca göre sınıf öğretmenlerinde görevle ilgili sorumluluklar konusunda kadın öğretmenler erkek öğretmenlere göre daha etik eğilim göstermektedirler.

Meslektaşlarla ilişkiler boyutunda cinsiyetler arasındaki görüş farklılığını ölçmek için kullanılan bağımsız gruplar t-testi parametrik bir test olduğundan parametrik test varsayımı olan evren varyanslarının homojenliği Levene testi ile test edilmiştir. Levene test istatistiği sonucunda ($F=1,876$; $p>0,05$) evren varyansları homojen bulunmuştur. Yapılan bağımsız gruplar için t-testi sonuçları Tablo 9’da verilmiştir.

Tablo 9. İlköğretim Sınıf Öğretmenlerinin Cinsiyete Göre Meslektaşlarla İlişkilerde Etik Dışı Davranışlarla İlgili Görüşlerin Karşılaştırılmasına İlişkin Yapılan T- Testi Sonuçları

	CİNSİYET	N	\bar{X}	S	sd	t	p
Meslektaşlarla İlişkiler	KADIN	107	48,60	2,48	169	1,26	,209
	ERKEK	64	48,08	2,80			

Tablo 9’da görüldüğü üzere, sınıf öğretmenlerinin meslektaşlarla ilişkiler boyutunda cinsiyete göre etik algılamaları arasında farklılık olup olmadığını bulmak için yapılan bağımsız gruplar t-testi sonucu $t(169)=1,26$; $p>0,05$ olduğundan H_0 hipotezi kabul edilmiştir. Yani kadın ve erkek sınıf öğretmenlerinin meslektaşlarla ilişkiler boyutundaki etik olmayan davranışlara ilişkin algılamalarında, 0,05 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur. Bu bulgu Pelit ve Güçer , (2006)’ in cinsiyetin öğretmen adaylarının etik algılamalarındaki etkisini ortaya koymaya yönelik yürüttükleri araştırma sonuçlarıyla örtüşmektedir.

İkinci olarak, sınıf öğretmenlerinin, medeni duruma göre etik dışı davranışlarla ilişkin algılamalarda herhangi bir farklılık olup olmadığı, aşağıdaki hipotez aracılığıyla t-testi kullanılarak analiz edilmiştir.

H₀: İlköğretim sınıf öğretmenlerinin, öğrencilerle ilişkiler, görevle ilgili sorumluluklar ve meslektaşlarla ilişkiler kapsamındaki etik dışı davranışlara ilişkin algılamalarda medeni duruma göre farklılıklar göstermemektedir.

Öğrencilerle ilişkiler boyutunda medeni durum puan ortalamaları arasındaki görüş farklılığını ölçmek için kullanılan bağımsız gruplar t-testi parametrik bir test olduğundan parametrik test varsayımı olan evren varyanslarının homojenliği Levene testi ile test edilmiştir. Levene test istatistiği sonucunda (F=4,090; p<0,05) evren varyansları homojen bulunmamıştır. Varyansların homojen olmadığı durumlarda kullanılan puanlar dikkate alınarak yapılan t- testi sonuçları aşağıdaki Tablo 10’da verilmiştir.

Tablo 10. İlköğretim Sınıf Öğretmenlerinin Medeni Duruma Göre Öğrencilerle İlişkilerde Etik Dışı Davranışlarla İlgili Görüşlerin Karşılaştırılmasına İlişkin Yapılan T- Testi Sonuçları

	MEĐENĐ DURUM	N	\bar{X}	S	sd	t	p
Öğrencilerle ilişkiler	EVLĐ	143	42,69	2,64	55	1,14	,260
	BEKAR	28	43,14	1,73			

Tablo 10’da görüldüğü üzere, sınıf öğretmenlerinin öğrencilerle ilişkiler boyutunda medeni duruma göre etik algılamaları arasında farklılık olup olmadığını bulmak için yapılan bağımsız gruplar t-testi sonucu $t(55)=1,14$; $p>0,05$ olduğundan H_0 hipotezi kabul edilmiştir. Yani evli ve bekar sınıf öğretmenlerinin öğrencilerle ilişkiler boyutunda etik olmayan davranışlara ilişkin algılamalarında 0,05 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur.

Görevle ilgili sorumluluklar boyutunda medeni durumlar arasındaki görüş farklılığını ölçmek için kullanılan bağımsız gruplar t-testi parametrik bir test olduğundan parametrik test varsayımı olan evren varyanslarının homojenliği Levene testi ile test edilmiştir. Levene test istatistiği sonucunda (F=6,032; p<0,05) evren varyansları homojen

bulunmamıştır. Varyansların homojen olmadığı durumlarda kullanılan puanlar dikkate alınarak yapılan t- testi sonuçları aşağıdaki Tablo 11’de verilmiştir.

Tablo 11. İlköğretim Sınıf Öğretmenlerinin Medeni Duruma Göre Görevle İlgili Sorumluluklarda Etik Dışı Davranışlarla İlgili Görüşlerin Karşılaştırılmasına İlişkin Yapılan T- Testi Sonuçları

	MEDENİ DURUM	N	\bar{X}	S	sd	t	p
Görevle İlgili Sorumluluklar	EVLİ	143	62,34	3,15	72	3,26	,002*
	BEKAR	28	63,68	1,65			

Tablo 11’de görüldüğü üzere, sınıf öğretmenlerinin görevle ilgili sorumluluklar boyutunda medeni duruma göre etik algılamaları arasında farklılık olup olmadığını bulmak için yapılan bağımsız gruplar t-testi sonucu $t(72)=3,26$; $p<0,05$ olduğundan H_0 hipotezi red edilmiştir. Bulunan sonuçlara göre 0,05 anlamlılık düzeyinde bekar ($\bar{X}=63,68$) ve evli ($\bar{X}=61,73$) öğretmenlerin görevle ilgili sorumluluklar boyutunda etik algılamaları arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Bu sonuca göre görevle ilgili sorumluluk konusunda bekar öğretmenlerin evli öğretmenlere göre daha etik davrandıkları söylenebilir.

Tablo 12. İlköğretim Sınıf Öğretmenlerinin Medeni Duruma Göre Meslektaşlarla İlişkilerde Etik Dışı Davranışlarla İlgili Görüşlerin Karşılaştırılmasına İlişkin Yapılan T- Testi Sonuçları

	MEDENİ DURUM	N	\bar{X}	S	sd	T	P
Meslektaşlarla İlişkiler	EVLİ	143	62,34	3,15	169	1,72	,086
	BEKAR	28	63,68	1,65			

Tablo 12’de görüldüğü üzere, sınıf öğretmenlerinin meslektaşlarla ilişkiler boyutunda medeni duruma göre etik algılamaları arasında farklılık olup olmadığını bulmak için yapılan bağımsız gruplar t-testi sonucu $t(169)=1,72$; $p>0,05$ olduğundan H_0 hipotezi kabul edilmiştir. Yani evli ve bekar sınıf öğretmenlerinin meslektaşlarla ilişkiler boyutunda etik olmayan davranışlara ilişkin algılamaları arasında 0,05 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur.

Üçüncü olarak, sınıf öğretmenlerinin, kıdeme göre etik dışı davranışlara ilişkin algılamalarında herhangi bir farklılık olup olmadığı, aşağıdaki hipotez aracılığıyla, tek faktörlü varyans analizi (ANOVA) kullanılarak analiz edilmiştir.

H₀: İlköğretim sınıf öğretmenlerinin, öğrencilerle ilişkiler, görevle ilgili sorumluluklar ve meslektaşlarla ilişkiler kapsamındaki etik dışı davranışlara ilişkin algılamaları kıdeme göre farklılıklar göstermemektedir.

Tablo 13.13a. İlköğretim Sınıf Öğretmenlerinin Kıdeme Göre Öğrencilerle İlişkilerde Etik Dışı Davranışlarla İlgili Görüşlerin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Sonuçları

KIDEM	N	\bar{X}	SS
(1) 1-5	7	42,71	1,50
(2) 6-10	29	40,97	3,72
(3) 11-15	27	42,96	2,20
(4) 16-20	40	42,98	2,21
(5) 21 ve üstü	68	43,34	1,90

Sınıf öğretmenlerinin öğrencilerle ilişkiler boyutunda kıdem puan ortalamaları arasında fark olup olmadığını test etmek için yapılan tek yönlü varyans analizinin varsayımı olan varyansların homojenliği levne testi ile test edilmiştir. Levene test istatistiği sonucunda ($F =5,140$; $P<0,05$) gruplar arası varyanslar homojen bulunmamıştır. Yapılan tek faktörlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları aşağıdaki Tablo 13’de verilmiştir.

Tablo 13.13b. İlköğretim Sınıf Öğretmenlerinin Kıdeme Göre Öğrencilerle İlişkilerde Etik Dışı Davranışlarla İlgili Görüşlerin Karşılaştırılmasına İlişkin Yapılan Tek Faktörlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P	Anlamlı Fark
Gruplar arası	119,09	4	29,773			
Gruplar içi	961,55	166	5,792	5,140	,001*	2-5
TOPLAM	1080,643	170				

Sınıf öğretmenlerinin öğrencilerle ilişkiler boyutunda kıdem puan ortalamaları arasındaki farkın test edilmesi için yapılan tek yönlü faktör analizi sonucunda ($F_{4-166}=5,140$; $p<0,01$) kıdem puanları arasındaki fark anlamlı bulunmuştur. Öğrencilerle ilişkiler boyutunda kıdemler arası farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla, varyansların eşit olmadığı durumlarda seçilen Post-Hoc tekniklerinden Games-Howell test tekniği kullanılmıştır. Bulunan test sonuçlarına göre, 21 ve üstü yıl kıdeme sahip öğretmenlerin ($X=43,34$), 6-10 yıl kıdeme sahip öğretmenlerden ($X=40,97$) daha fazla etik eğilim içinde oldukları bulunmuştur. Bu bulgu sonucunda sınıf öğretmenlerinin mesleklerinin ileriki yıllarında, kazandıkları tecrübe ve deneyim sonucunda etik değerleri daha çok önemsedikleri söylenebilir.

Tablo 14.14a. İlköğretim Sınıf Öğretmenlerinin Kıdeme Göre Görevle İlgili Sorumluluklar Boyutunda Etik Dışı Davranışlarla İlgili Görüşlerin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Sonuçları

KIDEM	N	\bar{X}	SS
(1) 1-5	7	62,57	2,30
(2) 6-10	29	61,62	3,91
(3) 11-15	27	63,22	1,96
(4) 16-20	40	62,63	2,72
(5) 21 ve üstü	68	62,66	3,09

Sınıf öğretmenlerinin görevle ilgili sorumluluklar boyutunda kıdem puan ortalamaları arasında fark olup olmadığını test etmek için yapılan tek yönlü varyans analizinin varsayımı olan varyansların homojenliği levne testi ile test edilmiştir. Levne test istatistiği sonucunda ($F = 1,067$; $P > 0,05$) gruplar arası varyansların homojen olduğu görülmüştür. Yapılan tek faktörlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları aşağıdaki Tablo 14b’de verilmiştir.

Tablo 14.14.b. İlköğretim Sınıf Öğretmenlerinin Kıdeme Göre Görevle İlgili Sorumluluklarda Etik Dışı Davranışlarla İlgili Görüşlerin Karşılaştırılmasına İlişkin Yapılan Tek Faktörlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P
Gruplar arası	38,301	4	9,575		
Gruplar içi	1489,804	166	8,975	1,067	0,375
TOPLAM	1528,105	170			

Sınıf öğretmenlerinin görevle ilgili sorumluluklar boyutunda kıdem puan ortalamaları arasındaki farkın test edilmesi için yapılan tek yönlü faktör analizi sonucunda ($F_{4-166} = 1,067$; $p > 0,05$) kıdem puanları arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır. Başka bir ifadeyle sınıf öğretmenlerinin görevle ilgili sorumluluklar boyutunda kıdem puan ortalamaları arasında 0,05 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak önemli bir fark yoktur.

Tablo 15.15a. İlköğretim Sınıf Öğretmenlerinin Kıdeme Göre Meslektaşlarla İlişkiler Boyutunda Etik Dışı Davranışlarla İlgili Görüşlerin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Sonuçları

KIDEM	N	\bar{X}	SS
(1) 1-5	7	48,86	1,86
(2) 6-10	29	48,21	2,50
(3) 11-15	27	49,19	1,21
(4) 16-20	40	48,48	3,08
(5) 21 ve üstü	68	48,09	2,81

Sınıf öğretmenlerinin meslektaşlarla ilişkiler boyutunda kıdem puan ortalamaları arasında fark olup olmadığını test etmek için yapılan tek yönlü varyans analizinin varsayımı olan varyansların homojenliği levne testi ile test edilmiştir. Levene test istatistiği sonucunda ($F = 0,953$; $P > 0,05$) gruplar arası varyansların homojen olduğu görülmüştür. Yapılan tek faktörlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları aşağıdaki Tablo 15b’de verilmiştir.

Tablo 15.15.b. İlköğretim Sınıf Öğretmenlerinin Kıdeme Göre Meslektaşlarla İlişkilerde Etik Dışı Davranışlarla İlgili Görüşlerin Karşılaştırılmasına İlişkin Yapılan Tek Faktörlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P
Gruplar arası	26,022	4	6,506		
Gruplar içi	1133,135	166	6,826	0,953	0,435
TOPLAM	1159,158	170			

Sınıf öğretmenlerinin meslektaşlarla ilişkiler boyutunda kıdem puan ortalamaları arasındaki farkın test edilmesi için yapılan tek yönlü faktör analizi sonucunda ($F_{4-166} = 0,953$; $p > 0,05$) kıdem puanları arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır. Başka bir ifadeyle sınıf öğretmenlerinin meslektaşlarla ilişkiler boyutunda kıdem puan ortalamaları arasında 0,05 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak önemli bir fark bulunmamıştır.

Son olarak, sınıf öğretmenlerinin, mezun olunan okul türüne göre etik dışı davranışlara ilişkin algılamalarında herhangi bir farklılık olup olmadığı, aşağıdaki hipotez aracılığıyla, tek faktörlü varyans analizi (ANOVA) kullanılarak analiz edilmiştir.

H₀: İlköğretim sınıf öğretmenlerinin, öğrencilerle ilişkiler, görevle ilgili sorumluluklar ve meslektaşlarla ilişkiler kapsamındaki etik dışı davranışlara ilişkin algılamaları mezun olunan okul türüne göre farklılıklar göstermemektedir.

Tablo 16.16a. İlköğretim Sınıf Öğretmenlerinin Mezun Olunan Okul Türüne Göre Öğrencilerle İlişkiler Boyutunda Etik Dışı Davranışlarla İlgili Görüşlerin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Sonuçları

OKUL	N	\bar{X}	SS
(1) Eğitim Fakültesi Sınıf Öğr.	85	42,28	2,83
(2) Eğitim Fakültesi Diğer Branşlar	14	42,07	2,50
(3) Eğitim Enstitüsü	15	43,73	1,87
(4) Eğitim Yüksek Okulu	26	43,38	1,77
(5) Diğer Fakülteler	31	43,42	2,11

Sınıf öğretmenlerinin öğrencilerle ilişkiler boyutunda mezun olunan okul türü puan ortalamaları arasında fark olup olmadığını test etmek için yapılan tek yönlü varyans analizinin varsayımı olan varyansların homojenliği levene testi ile test edilmiştir. Levene test istatistiği sonucunda ($F = 2,606$; $P > 0,05$) gruplar arası varyansların homojen olduğu görülmüştür. Yapılan tek faktörlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları aşağıdaki Tablo 16b’de verilmiştir.

Tablo 16.16b. İlköğretim Sınıf Öğretmenlerinin Mezun Olunan Okul Türüne Göre Öğrencilerle İlişkilerde Etik Dışı Davranışlarla İlgili Görüşlerin Karşılaştırılmasına İlişkin Yapılan Tek Faktörlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Gruplar arası	63,856	4	15,964			
Gruplar içi	1016,788	166	6,125	2,606	0,038*	1-3, 1-5
TOPLAM	1080,643	170				

Sınıf öğretmenlerinin öğrencilerle ilişkiler boyutunda mezun olunan okul türü puan ortalamaları arasındaki farkın test edilmesi için yapılan tek yönlü faktör analizi sonucunda ($F_{4-166} = 2,606$; $p < 0,05$) mezun olunan okul türü puan ortalamaları arasındaki fark anlamlı

bulunmuştur. Yapılan çoklu karşılaştırma test sonucuna göre eğitim enstitüsünden ($\bar{X} = 43,73$) ve diğer fakültelerden mezun olan ($\bar{X} = 43,42$) sınıf öğretmenlerinin etik değerler konusunda eğitim fakültesi sınıf öğretmenliği bölümünden mezun olanlara ($\bar{X} = 42,28$) göre daha hassas oldukları görülmüştür.

Tablo 17.17a. İlköğretim Sınıf Öğretmenlerinin Mezun Olunan Okul Türüne Göre Görevle İlgili Sorumluluklar Boyutunda Etik Dışı Davranışlarla İlgili Görüşlerin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Sonuçları

OKUL	N	\bar{X}	SS
(1) Eğitim Fakültesi Sınıf Öğr.	7	62,35	3,17
(2) Eğitim Fakültesi Diğer Branşlar	29	62,57	2,34
(3) Eğitim Enstitüsü	27	61,80	4,18
(4) Eğitim Yüksek Okulu	40	62,35	3,20
(5) Diğer Fakülteler	68	63,68	1,45

Sınıf öğretmenlerinin görevle ilgili sorumluluklar boyutunda mezun olunan okul türüne göre puan ortalamaları arasında fark olup olmadığını test etmek için yapılan tek yönlü varyans analizinin varsayımı olan varyansların homojenliği Levene testi ile test edilmiştir. Levene test istatistiği sonucunda ($F = 1,468$; $P < 0,05$) gruplar arası varyanslar homojen bulunmamıştır. Yapılan tek faktörlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları aşağıdaki Tablo 17b’de verilmiştir.

Tablo 17.17b. İlköğretim Sınıf Öğretmenlerinin Mezun Olunan Okul Türüne Göre Görevle İlgili Sorumluluklarda Etik Dışı Davranışlarla İlgili Görüşlerin Karşılaştırılmasına İlişkin Yapılan Tek Faktörlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P
Gruplar arası	52,206	4	13,052		
Gruplar içi	1475,899	166	8,891	1,468	0,214
TOPLAM	1528,105	170			

Sınıf öğretmenlerinin görevle ilgili sorumluluklar boyutunda mezun olunan okul türü puan ortalamaları arasındaki fark bulunurken gruplar arası varyansların eşit olmadığı durumlarda kullanılan Games-Howell test istatistiği kullanılmıştır. Yapılan analiz sonucunda ($F_{4-166}=1,468$; $p>0,05$) görevle ilgili sorumluluklar boyutunda mezun olunan okul türü puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Tablo 18.18a. İlköğretim Sınıf Öğretmenlerinin Mezun Olunan Okul Türüne Göre Meslektaşlarla İlişkiler Boyutunda Etik Dışı Davranışlarla İlgili Görüşlerin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Sonuçları

OKUL	N	\bar{X}	SS
(1) Eğitim Fakültesi Sınıf Öğr.	7	48,58	1,94
(2) Eğitim Fakültesi Diğer Branşlar	29	47,57	4,69
(3) Eğitim Enstitüsü	27	47,80	3,76
(4) Eğitim Yüksek Okulu	40	47,58	3,18
(5) Diğer Fakülteler	68	49,29	1,27

Sınıf öğretmenlerinin meslektaşlarla ilişkiler boyutunda mezun olunan okul türü puan ortalamaları arasında fark olup olmadığını test etmek için yapılan tek yönlü varyans analizinin varsayımı olan varyansların homojenliği levne testi ile test edilmiştir. Levene test istatistiği sonucunda ($F=2,259$; $p<0,05$) gruplar arası varyanslar homojen bulunmamıştır. Yapılan tek faktörlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları aşağıdaki Tablo 18'de verilmiştir.

Tablo 18.18b. İlköğretim Sınıf Öğretmenlerinin Mezun Olunan Okul Türüne Göre Meslektaşlarla İlişkilerde Etik Dışı Davranışlarla İlgili Görüşlerin Karşılaştırılmasına İlişkin Yapılan Tek Faktörlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	P
Gruplar arası	59,843	4	14,961		
Gruplar içi	1099,315	166	6,662	2,259	,065
TOPLAM	1159,158	170			

Son olarak sınıf öğretmenlerinin meslektaşlarla ilişkiler boyutunda mezun olunan okul türü puan ortalamaları arasındaki fark bulunurken gruplar arası varyansların eşit olmadığı durumlarda kullanılan Games-Howell test istatistiği kullanılmıştır. Yapılan analiz sonucunda ($F_{4-166}=2,259$; $p>0,05$) meslektaşlarla ilişkiler boyutunda mezun olunan okul türü puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

BÖLÜM V

4. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

5.1.Sonuçlar

Hayatın her alanında neyin iyi ya da kötü olduğunu belirleyen ilkeler ve değerler olarak karşımıza çıkan etik, günlük yaşantımızda önemli bir yer tutmaktadır. İnsan ilişkilerinin temelini oluşturan etiğin özellikle eğitim kurumları gibi insan yetiştiren alanlarda önemi daha da artmaktadır. Bu doğrultuda eğitim kurumlarının ilköğretim basamağında çalışan sınıf öğretmenlerinin öğretmenlik mesleği ile ilgili etik olmayan davranışlara ilişkin görüşlerinin bulgularına bakıldığında görülen, öğretmenlerin genelinin bu davranışları tasvip etmemelerine rağmen bazı etik dışı davranışların gerçekleştirilme eğiliminde olduğudur. Örneğin öğrencilerle ilişkiler boyutunda “okul dışında hareketlerini tasvip etmediği herhangi bir öğrenciyi sınıf ortamında deşifre etmek” ifadesi diğer ifadelere göre en düşük ortalamaya sahip davranış olmuştur. Bu durum öğretmenlerin, diğer öğrencilerinde aynı davranışta bulunmalarını engellemek için olayı sınıf ortamına taşımayı tercih ettikleri doğrultusunda yorumlanabilir. Çıkan sonuçlara göre sınıf öğretmenlerinin sınıf içinde yaşadıkları problemlere çözüm bulamadıklarında, fiziksel şiddet kullanmaya eğilimli oldukları söylenilebilir. Bu konuda öğretmenlerin olumsuz durumlarla başedebilme yöntemlerini daha iyi bilmeleri ve uygulamalarını sağlayacak yöntemler geliştirmeleri için yardıma ihtiyaç duydukları görülmektedir. Diğer bir ifadede öğretmenler öğrencileriyle ilişkilerinde onları kendi ideolojik görüşleri doğrultusunda etkilemeyi yapılabılır görmektedirler. Bu durum ülkede yaşanan ideolojik görüş kutuplaşmasının sınıf ortamına da yansması olarak yorumlanabilir. Görülen diğer bir bulguda “Derslerine girilen öğrencilere ders harici para karşılığında özel ders verebileceğini belirtmek” ifadesinin düşük ortalamaya sahip olmasıdır. Ülkemizde insan yetiştiren ve kutsal olarak görülen öğretmenlik mesleğinin içinde bulunan öğretmenler, ekonomik sıkıntılar gibi nedenlerden dolayı böyle bir davranışı gösterme eğiliminde olabilirler.

Araştırmada sınıf öğretmenleri tarafından “Not karşılığında maddi çıkar sağlamak” ifadesi en etik dışı davranış olarak yorumlanmıştır. Konuyla ilgili diğer bir araştırmaya baktığımızda Dilek Gözütok (2000) tarafından yapılan “Öğretmenlerin Etik Davranışları”

konulu çalışmada, Milli Eğitim Bakanlığı'nda görev yapmakta bulunan ya da emekli yöneticiler, öğretmenler ve lise öğrencileri, “Okula ait parayı kişisel amaçla kullanma” ifadesini, en etik dışı davranış olarak yorumlanmıştır.

İlköğretim sınıf öğretmenlerinin görevle ilgili sorumluluklardaki görüşlerine baktığımızda “Çalışma saatlerinde kişisel işlerle ilgilenmek” ve “Yıllık ve/veya günlük planlarda belirtilen konuların öğrencilere aktarılmasında, olanak olduğu halde öğrencilerin konuyu daha iyi algılamalarını sağlayacak materyalleri (tepegöz, projeksiyon vb.)fazla iş yükü getirir diye kullanmaktan kaçınmak” ifadelerinin en düşük ortalamaya sahip ifadeler olduğunu görmekteyiz. Öğretmenler çalışma saatleri içinde cep telefonu ile görüşmek gibi kimi etik dışı davranışı yapma eğilimindedirler. Ayrıca öğretmenler belli bir müfredatı eğitim öğretim yılı içinde öğrenciye vermek zorunda olduklarından müfredatı yetiştirme sıkıntısı ve ders saatlerinin yetersizliği durumunda çoğu zaman çeşitli araç ve gereci kullanmayı zaman kaybı olarak görmektedirler.

Öğretmenlerin meslektaşlarıyla ilişkilerinde “meslektaşları ile ilişkilerinde ideolojik-partizan vb. gibi nedenlerle araya mesafe koymaya çalışmak” ifadesi araştırmanın en düşük ortalaması olarak dikkati çekmektedir. Pelit ve Güçer (2006) ile Obuz (2009) tarafından onuyla ilgili geçmiş yıllarda yapılan araştırmalar incelendiğinde bu madde katılımcıların geneli tarafından etik dışı bulunurken bu çalışmada diğer ifadelere göre daha etik görülmüştür. Bu sonucun çıkması, yukarıda da belirtildiği gibi son yıllarda ülkede yaşanan aşırı siyasi kutuplaşmanın öğretmenler üzerinde olumsuz etkiye neden olduğu olarak yorumlanabilir. Her ne kadar çalışma hayatı dışındaki düşünceleri eğitim ortamına taşımak yanlış sayılsa da öğretmenler bu konuda yeteri kadar hassas davranmamaktadırlar. Çalışma hayatında siyasi görüşlerin izlerini taşımaktadırlar.

Sınıf öğretmenlerinin etik algılamalarının cinsiyetlerine göre karşılaştırılmasında kadın öğretmenlerin, görevle ilgili sorumluluklar boyutundaki etik dışı uygulamalara ilişkin algılamaları, erkek öğretmenlere oranla daha hassas düzeyde çıkmıştır. Konuyla ilgili Obuz (2009) tarafından yapılan “Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bölümü Öğrencilerinin Öğretmenlik Mesleğiyle İlgili Etik Olmayan Davranışlara İlişkin Görüşleri” başlıklı yüksek lisans tezinde ve Pelit ve Güçer (2006) tarafından öğretmen adayları

üzerinde yapılan aynı konulu araştırmada cinsiyetler arasında kadın öğretmen adayların erkek öğretmen adaylara göre etik algılamalarda daha hassas oldukları görülmüştür. Yapılan tüm araştırma sonuçlarına bakıldığında ne olursa olsun hiç bir ayrıma yer vermeyecek şekilde etik ilke ve standartların evrensel ölçülerde uygulama gerektirdiği hususu göz önünde tutulmalı ve bu konudaki eğilimlere gerekli önem verilmesi gerektiği unutulmamalıdır.

Sınıf öğretmenlerinin etik algılamalarının medeni duruma göre karşılaştırılmasında görevle ilgili sorumluluklar boyutunda farklılık olduğu gözlenmiştir. Çıkan sonuca göre, evlilik yaşamının getirdiği farklı sorumluluklar, öğretmenlerin etik ilkeler konusunda dikkatini azaltmaktadır denilebilir.

Sınıf öğretmenlerinin etik algılamaları kıdeme göre karşılaştırıldığında, öğrencilerle ilişkiler boyutunda özellikle mesleğin ilerleyen yıllarında öğretmenlerin daha etik davranma eğiliminde oldukları gözlemlenmiştir. Bu durumda, öğretmenlerin yıllar içerisinde deneyim ve tecrübe kazandıkça kendini geliştireceği varsayımından hareketle kıdemli öğretmenlerin etik dışı uygulamalara ilişkin algılamalarının daha hassas ölçütte olduğu söylenebilir. Buna bakarak, yapılan araştırmanın, öğretmenlere mesleğin ilk yıllarında uygulandıktan yıllar sonra aynı öğretmenlere tekrar uygulanması bu konuda yapılan yoruma daha sağlıklı bir kanıt ortaya koyması bakımından yararlı olacaktır.

İlköğretim sınıf öğretmenlerinin mezun oldukları okul türüne göre etik algılamalarına baktığımızda dikkat çeken, diğer fakültelerden mezun olup sınıf öğretmenliği yapan öğretmenlerin, eğitim fakültesi sınıf öğretmenliği bölümünden mezun olan öğretmenlerden daha çok etik davranış sergileme eğiliminde olduklarıdır. Milli Eğitim Bakanlığı çeşitli dönemlerde sınıf öğretmeni açığına kapatmak için eğitim ile ilgili olmayan diğer fakültelerden mezun olan kişileri de formasyon aldırarak öğretmen kadrosuna sınıf öğretmeni olarak yerleştirmiştir. Bu durum son yıllarda değişmiş kadrolar dolmuş ve sınıf öğretmenliği mezunları öğretmen olarak atanamama durumuyla karşı karşıya kalmıştır. Bu durum, eğitim fakültesinden mezun olmadıkları halde öğretmenlik yapan kişilerin eğitim camiasında bazen olumsuz karşılanmasına neden olmuş olabilir. Yaşanan bu sıkıntıdan dolayı bu durum farklı fakülte mezunu öğretmenlerin meslekte başarılı olabileceklerini

kanıtlamaları için mesleki etik ilkeler konusunda daha dikkatli ve hassas davrandıkları olarak yorumlanabilir.

Sonuç olarak sebep ne olursa olsun öğretmenlerin bazı davranışları diğer davranışlara göre daha az etik dışı göstermeleri doğru kabul edilemez. Çünkü durumun böyle olması kişilerin etik dışı davranışlar sergilemelerini ve mesleki olarak kabul edilemeyen olumsuz davranışlar göstermelerini meşrulaştırmaktadır. Eğitim camiası içinde bu tarz etik dışı davranışların gösterilmesine engel olunmalı ve bu konuya gerekli hassasiyetin gösterilmesi sağlanmalıdır. Kişiler hiçbir zaman etik davranmaya, normlara göre hareket etmeye zorlanamaz. Bu nedenle bireylere mümkün olduğunca erken değer bilgileri öğretilmeli ve karşılaşacakları durumlarla bu bilgileri nasıl ilişkilendirebilecekleri hususunda yardımcı olunmalıdır. Bu görevde en başta eğitimcilere düşmektedir. Bundan dolayı etik değerler konusunda yeterli bilgiye ve deneyime sahip öğretmenler kendisine ve çevresine duyarlı öğrenci yetiştirerek sağlıklı bir toplumun kurulmasında ön adımı atmış olacaktırlar.

5.2.Öneriler

Etik ile ilgili yapılan tartışmalarda düşünülmesi gereken asıl durum kişilerin neden etik dışı olduğu kabul edildiği halde bu etik dışı davranışları gösterdikleridir. Bu sonuca göre verilebilecek öneriler şöyle sıralanabilir:

- Öğretmenleri etik dışı davranışları yapmaya iten sebepleri bulmak için yeni pek çok araştırma yapılabilir.
- Özellikle eğitim fakültelerine öğrenci alınırken, üniversiteye giriş sınav puanına göre almak yerine öğretmenlik mesleğini gerçekleştirme yeterliliğine sahip öğrenciler farklı yollarla belirlenip seçilebilir.
- Eğitim fakülteleri, öğrencilerin etik kavramı ve mesleki etik konusunda daha fazla bilgi sahibi olabilmesi için “etik” içerikli dersleri programlarına eklemelidir.
- Milli Eğitim Bakanlığı tarafından öğretmenlere “ Mesleki Etik İlkeler” konusu içeren hizmet içi eğitim seminerleri düzenlenmelidir.

KAYNAKÇA

- Akarsu, B. (1998). *Felsefe Terimleri Sözlüğü*.7. İstanbul: Baskı İnkilap Yayınevi.
- Altinkurt, Y. ve Yılmaz, K. (2011). Öğretmen Adaylarının Öğretmenlerin Mesleki Etik Dışı Davranışlar İle İlgili Görüşleri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı 22, Aralık 2011, 113-128.
- Ateş, N. (2012). Öğretmenlikte Meslek Ahlakı ve Mesleki Değerler. *Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi*. Teori ve Uygulama. 3(6): 3-18.
- Aydın, İ. (2003). *Eğitim ve Öğretimde Etik*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Aydın, İ. P. (2006). *Eğitim ve Öğretimde Etik*. Ankara: PegemA Yayınevi, İkinci Baskı.
- Başaran, İ. Ethem. (1994). *Eğitime Giriş*. Ankara: Kadioğlu Matbaası
- Başel, R. (2007). Özel Öğretim Kurumlarında Karşılaşılan Etik Dışı Davranışlar. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Sakarya Üniversitesi.
- Bauman, Z. (2011). *Postmodern Etik*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bela. H. Bcnalhy. (1968). Instructional Systems. *Fearon Publishers*. California: 25-34.
- Bilhan, S. (1991). Eğitim Felsefesi. Ankara: A.Ü.Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, No:164.
- Bolat, Oya İ. (2006). İş Etiği Olgusu Üzerine Ayrıntılı Bir Kavramsal Değerlendirme: İş Etiği ve Verimlilik İlişkisi. *Verimlilik Dergisi* Sayı: 2006/2:9-28.
- Bridge, B. (2004). *Etik Değerler Eğitimi*. İstanbul: Beyaz Yayınları.
- Cevizci, A. (2002). *Etiğe Giriş*. İstanbul: Engin Yayıncılık.
- Changaux. J.P. (2000). *Etiğin Doğal Kökenleri*. (N. Acar, Çev.). İstanbul: Mavi Ada Yayınevi.
- DeGeorge, R.T. (1999). *Business Ethics*. 5th. Ed. New Jersey: Prentice Hall.

Desensi TJ, ve Rosenberg D(1996). *Ethics in Sport Management*. USA, Fitness Information Technology Inc: Pepper Pres. 1996. Brazel NE(997). The significance and application of informed consent. *AORN Journal*, 1997: 377-380.

Durkheim, E. (1962). *Meslek Ahlakı*. (Mehmet Karasan. Çev.). İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

Ei, S. ve Bowen, A. (2002). College Students' Perceptions of Student-Instructor Relationships. *Ethics & Behavior*. vol:12, issue2, 177-190.

Garaudy, R.(1965). *Sosyalizm ve Ahlak*. (Selahattin Hilav. Çev.). İstanbul: Süreç.

Gözütok, D. (2000).Öğretmenlerin Etik Davranışları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi* 32 (1), 83-89. The Third International Conference On Teacher Education. Almost 2000: Crises And Challenge In Teacher Education. Sune 27- July1 1999 Beit Berl Collage. İsrail.

Gündüz, Y. ve Coşkun, Z. S. (2011). İlköğretim Öğrencilerinin Öğretmenlerinin Mesleki Etik İlkelere Uyuma Düzeyine İlişkin Görüşleri. *Çoruh Üniversitesi. Artvin*.

Hatcher, T. (2004). Environmental Ethics As An A Hernative For EvaluationTheory İn For Profit Business Contxt. *Evaluation And Program Planning*, 27, 357-363.

Haynes, F. (2002). *Eğitimde Etik*. (Semra Kunt Akbaş. Çev.). İstanbul: Ayrıntı yayınları.

Hitt, William D. (1990). *Ethics and Leadership: Putting Theory Into Practice*. Columbus: Battelle Press.

Hofstede G. (1980). *Consequences: International Differences in Work Related Values*. California: Sage Publication.

İnal, K. (1996). Sosyalist Etik. *Gelecek*. 1-3, Kasım-Aralık.

Kant, I. (2002). *Ahlak Metafiziğinin Temellendirilmesi*. (İoanna Kuçuradi. Çev.). Türkiye Felsefe Kurumu, 2002, 3. Baskı.

- Karataş, A. (2013). İlköğretim Öğretmen Adayları İçin Meslek Etiğinin Önemi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, Sayı:28, 304-318. Temmuz. İstanbul
- Kongar E. (1982). *Kültür Üzerine*. İstanbul: Çağdaş Yayınları.
- Kuçuradi, İ. (1988). *Etik*. Ankara: Meteksan.
- Kuçuradi, İ. (2006). *Etik*. Ankara: Meteksan.
- Kuzgun, Yıldız. (2000). *Meslek Danışmanlığı*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım Ltd. Şti.
- Lamberton L, Minor HL. (1995). *Human Relations: Strategies For Success*. Chicago: Irwin Mirror Pres.
- Macintyre, A.(2001). *Homerik Çağdan Yirminci Yüzyıla Etik'in Kısa Tarihi*. (Çev: Hakkı Hünler-Solmaz Zelyüt Hünler). İstanbul: Paradigma Yayınları.
- Mc Cormick, ve Charles H. (1995). Ethics and School Business Management. *School Business Affair* Vol:61, No:12, December.
- Mengüşoğlu, T. (1965). *Değişmez Değerler ve Değişen Davranışlar*. İstanbul: İstanbul Matbaası.
- Örenel, S. (2005). Öğretmenlerin Mesleki Etik İlkeleri Kapsamındaki Davranışlarının İlköğretim ve Ortaöğretim Öğrencilerinin Algılarıyla Değerlendirilmesi. Yayınlanmamış Tez. Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Marmara Üniversitesi.
- Obuz, Ü. (2009). Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bölümü Öğrencilerinin Öğretmenlik Mesleğiyle İlgili Etik Olmayan Davranışlara İlişkin Görüşleri. Yayınlanmamış Tez. Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı. Çukurova Üniversitesi. Adana.
- Özgen C. (2012). *Etik Kültürünün Geliştirilmesinde Eğitimin Rolü*. Kamu Görevlileri Etik Kurulu. 25 Mayıs 2012. Ankara.
- Özlem, D. (2010). *Etik Ahlak Felsefesi*. İstanbul: Say Yayınları.

Pehlivan, İ. (1997). Kamu Örgütlerinde Etik İçerikli Bir Yönetim Modeli. 21. Yüzyılda Nasıl Bir Kamu Yönetimi Sempozyumu Yönetmelik ve Denetim Grubu Bildirileri. *TODAYE*, (1997), 18 – 25.

Pehlivan-Aydın, İ. (2001). *Yönetmelik, Mesleki ve Örgütsel Etik*. Ankara: Pegem A Yayıncılık. 2. Baskı.

Pelit, E. ve Güçer, E. (2005). Ticaret ve Turizm Meslek Dersi Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğiyle İlgili Etik Olmayan Davranışlara İlişkin Algılamaları. Sakarya Üniversitesi, İktisadi ve İdari bilimler Fakültesi. 2. Siyasette ve Yönetimde Etik Sempozyumu, S.71-85.

Pelit, E. ve Güçer, E. (2006). Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğiyle İlgili Etik Olmayan Davranışlara ve Öğretmenleri Etik Dışı Davranışa Yönelten Faktörlere İlişkin Algılamaları. *Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi* Yıl:2006 Sayı:2.

Pieper, A. (2012). *Etiğe Giriş*. İstanbul:Ayrıntı Yayınları.

Şentürk, C. (2009). Öğretmenlik Mesleğinde Etik. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim*. Sayı 11, Sayfa 25, Mayıs 2009.

Toprakçı, E. Bozbolat, E. ve Buldur, S. (2010). Öğretmen Davranışlarının Kamu Meslek Etiği İlkelerine Uygunluğu. *E-international Journal Of Educational Research*. Vol:1, Issue:2, Autumn, pp:35-40.

Torlak, Ö. (2001). *Pazarlama Ahlakı: Sosyal Sorumluluklar Ekseninde Pazarlama Kararları ve Tüketici Davranışları Analizi*. İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş.

Turgut T. (1998). *Örgütsel Davranışta Değerlerin Yeri*. *Endüstri ve Örgüt Psikolojisi-II*. Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları.

Turgut, İ. (2002). *Eğitim ve Etik*. İzmir (yayl.y), 2002.

Uğurlu, C.T. ve Üstüner, M. (2011). Öğretmenlerin Örgütsel Bağlılık Düzeylerine Yöneticilerinin Etik Liderlik ve Örgütsel Adalet Davranışlarının Etkisi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 41:434-448.

EKLER

-EK-1-

Değerli Meslektaşlarım,

Bu çalışma ile, siz ilköğretim sınıf öğretmenlerinin, öğretmenlik mesleğiyle ilgili etik olmayan davranışlara ilişkin görüşlerinizin alınması amaçlanmıştır. Anket sonuçları, "İlköğretim Sınıf Öğretmenlerinin Öğretmenlik Mesleği İle İlgili Etik Olmayan Davranışlara İlişkin Algılamaları" başlıklı Yüksek Lisans Tezi kapsamında kullanılacaktır. Bu ankette yer alan maddelere vereceğiniz yanıtlar çalışmamıza önemli katkılar sağlayacaktır. Lütfen ifadeleri dikkatle okuduktan sonra size en uygun seçeneği "X" ile işaretleyiniz. Size verilen ankete isminizi yazmayınız ve birden fazla seçeneği işaretlemeyiniz.

Katkılarınız için teşekkür ederiz.

Prof. Dr. Kadir ASLAN
Ege Üniversitesi Eğitim Fakültesi
Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalı Başkanı

Yeliz ERGİN
Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi
yelizyanar.81@mynet.com

Kişisel Bilgiler		
Cinsiyetiniz	Kadın []	Erkek []
Meslekteki Kıdem Yılıınız	1-5 () 6-10 () 11-15 () 16-20 () 21 ve üzeri ()	
Medeni Durumunuz	Evli ()	Bekar ()
Mezun olduğunuz okul türü	Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği () Eğitim Fakültesi Diğer Branşlar () Eğitim Enstitüsü () Eğitim Yüksek Okulu () Diğer Fakülteler ()	

-EK 2-

Öğretmenlik Mesleğiyle İlgili Etik Olmayan Davranışlar

Bu bölümde “öğretmenlik mesleğiyle ilgili etik olmayan davranışlar” ile ilgili görüşlerinizi almak için 32 soru bulunmakta olup her soru için 5 şık verilmiştir. Sizden istenen, her soruyu dikkatlice okuyup, daha sonra sizin için en doğru olan seçeneği işaretlemenizdir.

1-Tamamıyla Etik 2- Kısmen Etik 3- Kararsızım 4-Kısmen Etik Dışı 5- Tamamıyla Etik Dışı

Aşağıdaki Kriterleri Değerlendiriniz.						
İFADELER		1	2	3	4	5
Öğrencilerle ilişkiler	1. Not karşılığında maddi çıkar sağlamak.					
	2. Bireysel işler için öğrencileri kullanmak.					
	3. Akraba veya tanıdık öğrencilere ayrıcalıklı muamele etmek.					
	4. Derslerine girilmeyen akraba veya tanıdık öğrencilerin ders geçmelerinde meslektaşlarından kolaylık sağlamalarını istemek.					
	5. Kendi ideolojik görüşleri doğrultusunda öğrenciyi yönlendirmeye çalışmak.					
	6. Derslerine girilen öğrencilere ders harici para karşılığında özel ders verebileceğini söylemek (talep etmek).					
	7. Okul dışındaki hareketlerini tasvip etmediği herhangi bir öğrenciyi sınıf ortamında deşifre etmek.					
	8. Öğrencinin bazı burs ve diğer kaynaklardan ya da avantajlardan yararlanmalarını ırk, din, cinsiyet, engellilik, ulusal köken ya da medeni durumu yüzünden engellemek.					
	9. Öğrencilere fiziksel ceza vermek.					
Öğretmenlik Mesleği (Görevle İlgili Sorumluluklar)	10. Çalışma saatleri içerisinde kişisel işlerle ilgilenmek					
	11. İşe gelmemek için gerçeğe aykırı mazeret bildiriminde bulunmak.					
	12. Okulun fiziksel kaynaklarını (malzeme, araç-gereç vb.) kişisel amaçlar için kullanmak.					
	13. Geçerli mazeret dışında iş saatlerini ihlal etmek (Öğle tatilini uzatma, geç gelme, erken ayrılma)					
	14. Kayıtlar üzerinde değişiklik yapmak veya meslektaşlarını buna					

	yönelmek.						
	15. Öğrencisine ait gizli tutulması gereken bilgileri-sırları (maddi durum, özel bir hastalık vb.) diğer öğrenciler önünde açıklamada bir sakınca görmemek.						
	16. Okula alkol alarak veya uyuşturucu herhangi bir madde kullanarak gelmek						
	17. Okula ait parayı kişisel işler için kullanmak.						
	18. Yıllık ve/veya günlük planlarda belirtilen konuların öğrencilere aktarılmasında, olanak olduğu halde öğrencilerin konuyu daha iyi anlamalarını sağlayacak materyalleri (tepegöz,projeksiyon vb) fazla iş yükü getirir diye kullanmaktan kaçınmak.						
	19. Sınıfta argo terim kullanmaktan çekinmemek.						
	20. İçinde yaşadığı toplumun kültürel değerleriyle alay edencesine beyanlarda bulunmak.						
	21. Öğrencinin velisinden, öğrencinin ders geçmesi karşılığında bireysel veya kurumsal çıkar sağlayıcı herhangi bir şey talep etmek. (Veli olanaklarını kişisel çıkar için kullanmak)						
	22. Okul veya kendi adına velilere herhangi bir şey satma girişiminde bulunmak.						
Meslektaşlarla ilişkiler	23. Kendi yaptığı bir hatayı meslektaşlarına yüklemeye çalışmak.						
	24. Herhangi bir meslektaşı hakkında sınıfta olumsuz açıklamalarda bulunmak.						
	25. Meslektaşları ile ilgili gizli bilgi-belgeleri yasal veya mesleki amaçlarla gerekli olmadığı halde açıklamak						
	26. Meslektaşlarıyla ilişkilerinde ideolojik-partizan vb. gibi nedenlerle araya mesafe koymaya çalışmak						
	27. Meslektaşlarının mesleki kararlarını etkilemek için zorlayıcı araçlar kullanmak						
	28. Meslektaşlarıyla ilişkilerinde cinsiyet ayrımı gözetmek						
	29. Meslektaşlarına karşı konuşmalarında devamlı suretle üstünlük sağlamaya çalışmak						
	30. Herhangi bir meslektaşı hakkında başka bir meslektaşına olumsuz yargı- açıklamalarda bulunmak.						

31. Meslektasının başarısını kendine mal etmek					
32. Okul yönetimine meslektaşı hakkında devamlı olarak olumsuz görüşlerde bulunmak					

ÖZGEÇMİŞ

13.02.1981 tarihinde Bolu'da doğdu. İlk ve orta öğretimini Ankara'nın Kızılcahamam ilçesinde, lise öğrenimini İzmir'de tamamladı. 2000 yılında Ege Üniversitesi Sınıf Öğretmenliği Bölümü'ne kayıt yaptırdı. Bir yılı İngilizce hazırlık olmak üzere toplam beş yıl üniversite öğrenimi sürdü. 2005 yılında mezun olduktan sonra Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalı'nda yüksek lisans eğitime başladı. Aynı yıl lisans eğitimini bitirdikten sonra, bir yıl özel öğretim kurumunda sınıf öğretmeni olarak görev yaptıktan sonra Düzce'nin Akçakoca ilçesine ilk ataması yapıldı. İki yıl Akçakoca Esentepe İlköğretim Okulu'nda görev yaptıktan sonra İstanbul İnanç Türkeş İlköğretim Okulu'nda üç yıl çalıştı. 2011 Ağustos ayından itibaren halen İzmir'in Menemen ilçesinde Asarlık 125. Yıl İlkokulu'nda sınıf öğretmenliği görevini sürdürmektedir.

ÖZET

İlköğretim Sınıf Öğretmenlerinin Öğretmenlik Mesleği İle İlgili Etik Olmayan Davranışlara İlişkin Algılamaları

İnsanoğlu yaşamının ilk yıllarından itibaren yaptığı ve yapacağı her davranışın iyi ya da kötü hangi sonuçlar doğuracağını kendi etik değerleri içinde muhakeme eder ve eylemlerine yansır. Toplumsal yaşamın düzenlenmesinde büyük öneme sahip olan bu doğru ve yanlış olarak bilinen etik değerler yaşamın her alanında yozlaşmanın önüne geçilmesini sağlamış ve birarada yaşama amacını gerçekleştirmeye katkıda bulunmuştur. Bu bağlamda bu araştırma, iyi ve erdemli insan yetiştirmeyi amaç edinmiş eğitim kurumlarında çalışan sınıf öğretmenlerinin öğretmenlik mesleği ile ilgili etik olmayan davranışlara ilişkin görüşlerini almayı amaçlamıştır. Araştırma sonuçlarına göre, öğretmenler, öğretmenlik mesleği ile ilgili ankette verilen etik dışı davranışları büyük oranda, kısmen etik dışı veya tamamen etik dışı bulduklarını belirtmişler. Araştırma sonuçlarına göre “Meslektaşlarıyla ilişkilerinde ideolojik-partizan vb. gibi nedenlerle araya mesafe koymaya çalışmak” öğretmenler tarafından en düşük ortalama (4,40) ile en az etik dışı kabul edilen ifade olmuştur. Bununla birlikte araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinin araştırmada belirtilen etik dışı davranışlarla ilgili algılamalarında bazı kişisel özellikleri (cinsiyet, medeni durum, kıdem ve mezun olunan okul türü) arasında istatistiksel açıdan anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Etik, meslek etiği, öğretmenlik mesleğinde etik.

ABSTRACT

The Perception of Elementary Teachers Concerning Unethical Behaviours About Teaching Profession

From the first years of his/her life, mankind has judged good or bad outcomes of his/her actions which have been taken or will be taken in their own ethical values and reflects this to his/her behaviors. Ethical values known as right and wrong, which have great importance in the regulation of social life, ensure that corruption has prevented in every area of life and has contributed to the aim of living together. In this context, the aim of this study is to get opinions of the teachers, who work in educational institutions that aim to educate good and virtuous people, about unethical behaviors related to teaching profession. According to the results of the study; the teachers commonly stated that the unethical expressions in the questionnaire are partly or completely unethical. Moreover, the study shows that the statement “Trying to stay away from colleagues because of ideology or partisanship.” was found the least unethical statement with the least mean (4,40) by the teachers. Furthermore, it was determined that there are significant statistical differences between the teachers’ ethical perceptions mentioned in the study and their demographic (gender, marital status, seniority and the type of school graduated) variables.

Key Words: Ethics, ethics in professional, ethics in the teaching profession.

